

Plenair verslag Tweede Kamer, 23e vergadering

Dinsdag 9 december 2025

Begrotingen Algemene Zaken en Koning 2026

Begrotingen Algemene Zaken en Koning 2026

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van de Koning (I) voor het jaar 2026 (36800-I);
- het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Algemene Zaken (IIIA), de begrotingsstaat van het Kabinet van de Koning (IIIB) en de begrotingsstaat van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (IIIC) voor het jaar 2026 (36800-III).

Termijn inbreng

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering en verzoek de leden hun plaatsen in te nemen. Aan de orde is de behandeling van de begroting Algemene Zaken en de begroting van de Koning. Ik heet daarvoor de minister-president van harte welkom in vak K.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**:

Er zijn acht sprekers aan de zijde van de Kamer. Er is ook één heugelijk moment. Dat gaat om de maidenspeech van de eerste spreker van de zijde van de Kamer, mevrouw Belhirsch, die ik heel graag het woord zou willen geven voor haar inbreng namens de fractie van D66. Bij maidenspeeches is het gebruikelijk dat we niet interrumpen en na afloop van de bijdrage ruimte geven voor felicitaties. Ik wil mevrouw Belhirsch graag het woord geven.

Mevrouw **Belhirsch** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Het is bijzonder mijn maidenspeech te mogen geven in dit gebouw, de plek waar ik mijn reis in de ambtelijke en diplomatieke wereld bijna twintig jaar geleden begon als jonge diplomaat voor Buitenlandse Zaken. Dat is een vak dat vraagt om luisteren, verantwoordelijkheid en het bouwen van bruggen in een wereld onder spanning.

Mijn weg naar de politiek begon echter niet bij Buitenlandse Zaken, maar aan de keukentafel bij mijn ouders. Ik ben geboren in Rotterdam en opgegroeid in Rotterdam en Capelle, met wortels in Marokko. Mijn moeder komt uit Fez, thuisbasis van de oudste universiteit ter wereld. Mijn vader komt uit Marrakesh, de handelsstad met roodkleurige huizen. Mijn ouders leerden mij en mijn drie zussen te wortelen in het

land waar je leeft zonder je eigen wortels ooit te verliezen. Ik ben trots op mijn ouders. Ze brachten ons zelfstandigheid, nieuwsgierigheid, een open blik naar buiten en de verantwoordelijkheid om om te kijken naar wie het moeilijk heeft, zonder oordeel, omdat ieder mens gelijk is. Aan de keukentafel leerden we praten over vrijheid, mensenrechten en waarom democratie nooit vanzelfsprekend is, maar we leerden vooral discussiëren, soms zo vurig dat mijn ouders elkaar aankeken en dachten: waar zijn we aan begonnen? Voorzitter, ik denk dat mijn ouders u met open armen hadden ontvangen om de discussies bij ons thuis te leiden.

Voorzitter. In mijn werk heb ik de schaduwzijde van de wereld gezien, landen aan de rand van conflict en oorlogsgebieden zoals Sudan en Irak. In Al-Fashir in Darfur ontmoette ik een moeder die net haar dochter had verloren; bruto vermoord terwijl ze hout ging halen voor het vuur. Ze keek me aan en vroeg: zal iemand ons nog zien? Die vraag draag ik nog altijd met me mee. Ik zag hulpverleners die bleven staan wanneer alles instortte. Ik zag onze militairen, die ver van huis bouwden aan vrede. Ik zag mensen die elkaar vasthielden, die zelfs in de zwaarste tijden weigerden te breken; mensen die vroegen om medemenselijkheid, om verbinding en om de hoop niet te worden vergeten. Mijn werk leerde mij dat vrede, veiligheid en vrijheid kwetsbaar zijn, maar ook hoe groot de menselijke veerkracht kan zijn: dat juist in kwetsbaarheid ruimte ligt voor nieuwe kracht.

Ook in Nederland zie ik die kwetsbaarheid en die veerkracht. Bij mensen die zich afvragen of ze zekerheid hebben over hun toekomst en elke maand moeten puzzelen om rond te komen. Bij jongeren die zoeken naar perspectief. Maar ik zie ook iets anders: mensen die elkaar dragen en kansen zien in buurten, in bedrijven, in vrijwilligerswerk en in de dromen van jongeren. Zij laten zien dat Nederland niet minder kracht heeft, maar meer kracht dan wij samen soms denken. Dat brengt mij bij een overtuiging die ik overal ter wereld heb gezien, en hier in Nederland bevestigd zie. Nederland is op z'n sterkst wanneer we niemand laten vallen en elkaar de ruimte geven om samen vooruit te komen. Daarom ben ik trots op Nederland, op de mensen die ons land elke dag opnieuw maken en op onze vrijheid en democratie, die we samen moeten koesteren en beschermen. Dat is de opdracht die we gezamenlijk dragen.

Voorzitter. Onze vrijheid, veiligheid, welvaart en ons welzijn vragen om bescherming, om een sterke rechtsstaat, een weerbare samenleving, Defensie die onze mannen en vrouwen ondersteunt en diplomatie die bruggen bouwt in plaats van muren, want in een wereld met meer conflicten dan in decennia kan Nederland alleen sterk staan als we kiezen voor samenwerking, menselijkheid en onze internationale verantwoordelijkheid.

Voorzitter. Dat brengt mij bij het Koninklijk Huis, een instituut met een bijzondere rol in onze democratie, niet omdat het boven de politiek staat, maar omdat het symbool staat voor continuïteit en verbondenheid. Juist daarom is het belangrijk dat het Koninklijk Huis weerbaar en toekomstbestendig is, zodat het vertrouwen dat zo veel mensen erin stellen, niet wordt ondermijnd door vragen over financiën of nevenfuncties. Als we de monarchie willen versterken, moeten we haar bij de tijd houden: transparant, zorgvuldig en in lijn met de waardige rol die het Huis inneemt.

Voorzitter. Daarom een aantal vragen. De brief over de nevenfuncties brengt meer duidelijkheid, maar niet op alle punten. Wanneer moet de ministeriële

verantwoordelijkheid precies gelden? Wie besluit uiteindelijk: de vakminister of de premier? En hoe wordt die afweging kenbaar gemaakt? Hoe heeft de premier deze afweging gemaakt bij de nevenfunctie van een lid van het Koninklijk Huis als bestuurder bij het NAVO-innovatiefonds? Is hierover vooraf afstemming geweest tussen dit lid en de minister-president?

Dan die andere brief, of eigenlijk moet ik "briefje" zeggen. De moties waarnaar wordt verwezen, zijn ruim een jaar geleden aangenomen, met grote meerderheden. De brief zegt nu simpelweg: we gaan die niet uitvoeren. Dat had de premier de dag na de stemmingen ook kunnen zeggen. Dat de Kamer hier ruim een jaar op moet wachten, geeft geen pas. Waarom heeft dit zo lang moeten duren? Ik snap zijn dubbeldemissionaire status, maar het zou passender zijn geweest als de premier hier op een eerder moment open over was geweest.

Voorzitter. Twintig jaar geleden begon ik hier in dit gebouw mijn reis in de diplomatie. Nu sta ik hier opnieuw, niet langer als diplomaat die bruggen zoekt tussen landen, maar als Kamerlid dat verschillen wil overbruggen met mensen, in het hart van onze democratie. De waarden die ik aan de keukentafel meekreeg — gelijkwaardigheid, solidariteit, menselijkheid en vertrouwen — zijn dezelfde waarden die ons land vooruitbrengen. Ik zie ernaar uit om hier samen met u het werk te doen dat deze tijd van ons vraagt. Verantwoordelijkheid dragen wij namelijk samen, om ons land sterker, vrijer en rechtvaardiger door te geven dan wij het ontvingen. Maar solidariteit houdt niet op bij onze grenzen. Wat buiten gebeurt, raakt ons binnen en wat wij hier besluiten, heeft invloed buiten.

Dat is waarom ik hier sta. Dat is de opdracht die ik aanvaard. Dat is het Nederland waaraan ik wil bouwen, samen met u en voor iedereen.

Dank u wel.

(Geroffel op de bankjes)

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Belhirsch. Het is een genoegen u als eerste te mogen feliciteren. Ik zou u daarna willen verzoeken om voor het rostrum felicitaties in ontvangst te nemen. De vergadering is voor een enkel ogenblik geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer De Kort voor zijn inbreng namens de fractie van de VVD.

De heer De Kort (VVD):

Dank, voorzitter. Op de eerste plaats wil ik hiervandaan mevrouw Belhirsch van harte feliciteren met haar mooie en indringende maidenspeech. Ik wil hier ook gebruikmaken van de gelegenheid om namens de VVD-fractie mijn dank en waardering voor de minister-president uit te spreken. Hij heeft in roerige tijden het hoofd koel gehouden en het land gediend. Ik wil hem nog een vraag stellen over de beleidsagenda vanuit AZ. Er is natuurlijk veel aan de hand op het gebied van

veiligheid, zowel nationaal als internationaal. Ik zou graag zijn visie daarop willen horen en een toelichting willen krijgen.

Dan kom ik bij onze constitutionele monarchie. Als VVD zijn wij daar voorstander van; dat zal u niet verrassen. Het is belangrijk dat de koning een samenbindende, aanmoedigende en vertegenwoordigende rol in ons stelsel vervult. Wat de VVD betreft mag de koning bij de volgende formatie ook een rol spelen. Samen met de SGP zullen wij met een voorstel komen. Dat zal de heer Flach namens de VVD en de SGP verder toelichten.

Dan wil ik ook stilstaan bij de nevenfuncties. D66 had het daar ook al even over. Bij de vorige begrotingsbehandeling hebben we vanuit de VVD verzocht om meer duidelijkheid. Er was te vaak onduidelijkheid. We zijn blij met de brief die gekomen is en dat het vaker gemonitord gaat worden. Er moet nog steeds maatwerk worden geleverd. Dat zijn wij met het kabinet eens. Wij denken dat die brief heeft geleid tot meer duidelijkheid.

We zijn ook blij met het predicaat "hofleverancier", dat vaker onder de aandacht wordt gebracht door het ministerie van Algemene Zaken en ook door het ministerie van Economische Zaken. Juist die mkb'ers spelen een cruciale rol in de bv Nederland. Het zijn heel vaak familiebedrijven die met dat predicaat "hofleverancier" extra in het zonnetje worden gezet. We willen het kabinet vooral ook aanmoedigen om dit onder de aandacht te blijven brengen.

Tot slot vinden wij het belangrijk om de volgende generatie meer bij het Koninklijk Huis te betrekken. In de provincies kennen we al de zogeheten kamerheren. Dit zijn personen die van onbesproken gedrag zijn, die een groot netwerk hebben in de betreffende regio, en die een begeleidende, adviserende en ondersteunende rol hebben richting de koning wanneer er een gebeurtenis in die regio heeft plaatsgevonden of wanneer er een koninklijk bezoek zit aan te komen. Het lijkt ons mooi — ik zou eigenlijk aan de minister-president de suggestie mee willen geven om dit voor te leggen in zijn overleg met de Majesteit — om jaarlijks ook een kinderadviseur van de koning te benoemen. De vraag is dus aan de minister-president of hij dit zou willen meenemen in een van zijn overleggen.

Tot zover mijn bijdrage in eerste termijn.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer De Kort. Dan geef ik het woord aan mevrouw Bromet voor haar inbreng namens de fractie van GroenLinks-Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Ook van mijn kant felicitaties voor mevrouw Belhirsch. Het is hier hartstikke leuk, en moeilijk!

Voorzitter. Dit is vermoedelijk de laatste begrotingsbehandeling van deze premier. Ik wil vandaag met hem over twee zaken praten, allereerst over het belang van nationale herdenkingen en feestdagen. We waren met de hele Tweede en Eerste Kamer bij de herdenking van 80 jaar vrijheid. Ik wist helemaal niet dat die plaatsvond. Het stond in mijn agenda en ik dacht: het zal wel. Ik moet zeggen dat ik het heel indrukwekkend vond. Ik wil hier mijn complimenten uitspreken over die herdenking,

die op zich heel weinig media-aandacht heeft gehad. Sociaaldemocraten die in de oorlog vermoord zijn omdat ze Joods waren, werden daar gememoreerd. De heer Van Uhm hield daar echt een prachtige speech, waarvan ik hoop dat een heleboel parlementariërs hier er goed over nadenken. En die schattige kindertjes ben ik ook niet vergeten. Ik vond het dus echt een hele mooie en belangrijke herdenking. Ik zou ook willen zeggen: herdenken is iets dat we als land samen doen en waarin we elkaar kunnen vinden, waarin we ons met elkaar kunnen verbinden omdat we een verleden delen of omdat we bepaalde waarden die wij allemaal belangrijk vinden, willen uitspreken. We hebben dat gedaan bij 80 jaar vrijheid. Ik vind het daarom van belang — dat is ook ons pleidooi — om van 5 mei een feestdag te maken. Dat is dan dus niet een keer in de vijf jaar een vrije dag, maar gewoon elk jaar. Het is namelijk juist zo belangrijk. Ook Ketikoti hoort bij de geschiedenis van Nederland. Vandaag houd ik dus het pleidooi om ook daar een feestdag van te maken.

Voorzitter. Dan kom ik specifiek op de financiële aspecten van het Koninklijk Huis; dat is het andere onderwerp dat ik graag wil bespreken. Al meermaals is door de Kamer een motie aangenomen om de uitkeringsgerechtigde leden van het Koninklijk Huis ook inkomstenbelasting en erf- en schenkbelasting te laten betalen. Onlangs zijn moties daarover, eerder van collega Sneller en afgelopen jaar van inmiddels oud-collega Van Nispen, aangenomen. De regering weigert om deze moties uit te voeren omdat het een complexe stelselwijziging zou zijn, maar dat vind ik toch lastig te snappen. De Kamer is het hoogste orgaan in onze democratie. Als die er meermaals om vraagt, waarom weigert de regering dan om hier uitvoering aan te geven? Voor ons als Kamer is het een principiële punt. Graag een reactie hierop van de minister-president. Waarom moet het zo lang duren voordat wij — dat benoemde D66 ook al — een reactie hierop krijgen?

Tot slot nog twee punten waar ik de minister-president, als voorzitter van de ministerraad, op wil aanspreken. Beide punten gaan over het belang van transparantie. Het eerste gaat over de openbare agenda's. Ik wil de minister-president een compliment geven voor het feit dat hij bijna als enige bewindspersoon altijd zijn openbare agenda bijhoudt. Alleen, deze week staat precies dit Kamerdebat niet in zijn agenda. Is dat toeval? Ik wil hem vragen om zijn collega's in het kabinet hier opnieuw op te wijzen, omdat zij het niet doen.

Voorzitter. Een ander punt betreft het feit dat leden uit zijn kabinet, de minister van Landbouw specifiek, meermaals misbruik maken van procedures om het openbaar maken van stukken die evident openbaar zouden moeten worden gemaakt, te dwarsbomen. Het is niet alleen misbruik van procedures, maar het kost de belastingbetaler ook nog eens onnodig miljoenen euro's. Het onafhankelijke Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding maakt zich hier grote zorgen over. Graag zou ik van de minister-president horen hoe hij ervoor zorgt dat leden van zijn kabinet geen procedureel misbruik maken van wetgeving.

Ik zie uit naar de beantwoording.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Bromet. Ik stel de leden voor om het aantal interrupties niet te maximeren, maar daarbij wel met elkaar te bewaken dat ze niet langer duren dan 30 seconden, en om in principe niet vaker dan drie keer te interrumpen.

De heer **Flach** (SGP):

Mijn vraag gaat over de opmerking die mevrouw Bromet maakte over de motie over het belasten van inkomens van leden van het Koninklijk Huis. Ik begrijp dat het haar er vooral om te doen is waarom er niks gedaan is met die moties. Maar ik zou toch ook graag de volgende inhoudelijke vraag stellen, nu zij het toch zelf opnieuw aankaart: wat zou de onderbouwing zijn om het op deze manier te doen? Die vergoedingen zijn ergens op gebaseerd. Door die te belasten, zul je ze ook weer op een bepaalde manier moeten aanvullen. Dan krijg je toch een beetje het gevoel van het rondpompen van geld. Wat is de ratio achter die motie van destijds?

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Als je redeneert dat het het rondpompen van geld is, kan je het ook net zo goed wel doen. Het gaat over een bepaalde mate van eerlijkheid, zo van: wat de burger van een land doet, moeten de leiders ook. U betaalt ook belasting. Ik betaal ook belasting. Waarom zouden de leden van het Koninklijk Huis dat niet doen? In Engeland is dat heel gewoon. Het is dus helemaal niet zo'n heel wild voorstel. Bovendien wordt het gesteund door de meerderheid van de Kamer. Tenminste, dat was tot nu toe het geval.

De heer **Flach** (SGP):

Het is oprechte interesse, omdat ik die discussie nooit eerder heb gevoerd. Als mevrouw Bromet het er inderdaad om gaat om dat inkomen aan te vullen en het daarna te belasten, zodat het netto hetzelfde blijft, is het, denk ik, een ander verhaal dan dat het huidige bedrag belast moet worden, want dan hebben we gewoon een gat in de begroting van de koning.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Ik vind het belangrijk om juist ook tijdens de begrotingsbehandeling van Algemene Zaken altijd het debat te voeren over waar we het geld dat van ons allemaal is, aan uitgeven. Het zou best kunnen zijn dat we grote noden hebben in het land, grote opgaves, en dat we geld nodig hebben. Dat kunnen we overal vandaan halen, ook uit de begroting van Algemene Zaken. Ik zeg niet per se dat het bedrag voor de leden van het Koninklijk Huis naar beneden moet, maar ik vind het wel een mooie gewoonte, en niet meer dan logisch, dat we elk jaar het debat daarover opnieuw voeren. Dat doen we vanavond.

De heer **De Kort** (VVD):

Ik ken de GroenLinks-PvdA-fractie als een fractie die veel waarde hecht aan rekening houden met de uitvoering. En in de uitvoering zitten wel problemen als het gaat om belasting heffen in box 1 van de Koning. Hoe kijkt mevrouw Bromet daarnaar?

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Voor ons is uitvoering niet een beletsel om iets te doen. Het kan best lastig zijn in de uitvoering. Een heleboel is lastig in de uitvoering. Maar als we iets willen, dan moeten we ervoor zorgen dat het ook uitvoerbaar is. Daar zullen wij zeker op letten, want dat vinden we inderdaad belangrijk.

De heer **De Kort** (VVD):

Juist vanuit allerlei adviseurs hebben we eerder gehoord dat privé en zakelijk hier heel erg door elkaar lopen. Neem bijvoorbeeld de thuiswerkvergoeding op het moment dat de minister-president langsgaat bij de Koning. Dat geldt ook voor andere

belastingen. Het is wel echt een complex probleem hoe je daarmee omgaat. Dat wil ik nogmaals aan de GroenLinks-PvdA-fractie meegeven.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Niet alleen bij de leden van het Koninklijk Huis lopen privé en zakelijk door elkaar heen; dat geldt voor ons als Tweede Kamerleden ook. Ik had heel toevallig vandaag een discussie over het gebruik van de NS-jaarkaart. Wanneer is iets privé en wanneer zakelijk? Leg het maar uit. Dat is geen beletsel om iets te doen. Misbruik moet je altijd voorkomen, maar ik ... Juist als het zo complex is, moeten er plannen komen, vind ik. Dan moet je niet zeggen: het is complex; we laten het maar. Dat is niet hoe wij in het leven staan. Wij willen dingen veranderen. Wij willen onder andere dat het Koninklijk Huis een voorbeeldfunctie heeft. Wij willen dat mensen niet hoeven te denken: wat oneerlijk dat wij belasting moeten betalen, maar zij dat niet hoeven te doen. Vanuit die eerlijkheid willen wij dit. Hoe we het later dan gaan organiseren, is vraag twee. Alleen komen we daar niet aan toe, want het kabinet zegt alleen maar: het is reuze-ingewikkeld; we doen een jaar over het schrijven van een brief naar de Kamer. En dan hebben we nog niks. Dus dat schiet niet heel erg op.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Bromet. Dan geef ik het woord aan de heer Van den Brink voor zijn inbreng namens het CDA. Gaat uw gang.

De heer **Tijs van den Brink** (CDA):

Dank u wel, voorzitter. Ik sluit me graag aan bij de felicitaties aan het adres van mevrouw Belhirsch en bij de woorden van dank van de heer De Kort aan de minister-president voor zijn werk in het afgelopen jaar.

In dat afgelopen jaar vierden we 80 jaar vrede en vrijheid. We hebben stilgestaan bij alle mijlpalen, vanaf de start van de bevrijding in Limburg en vervolgens in Brabant en Gelderland, de vieringen en herdenkingen van 4 en 5 mei, tot aan de herdenking van de bevrijding van Nederlands-Indië op 15 augustus. Bij tal van deze herdenkingen is de Koning aanwezig, zo ook bij de Bijzondere Vergadering waar mevrouw Bromet het net over had. Ik vond het net zo mooi als zij. Dat was een bijzondere bijeenkomst, waar de Koning andermaal als nationaal symbool een rol vervulde boven alle partijen. Die rol moeten we wat het CDA betreft van harte koesteren. Nationale symbolen doen ertoe, zeker in tijden dat de polarisatie in de samenleving groeit en we alles wat ons samenbindt moeten koesteren. Bij een werkbezoek vindt iedereen het fijn als de Koning er is. Iedere stad vindt het fantastisch als Koningsdag daar wordt gevierd. Het is lastig dat te kwantificeren, maar wij vinden die bijdrage zeer waardevol.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Ik denk dat de heer Van den Brink en GroenLinks-PvdA er ongeveer hetzelfde in staan. Dat blijkt wel uit zijn inbreng. Maar ik had ook gepleit voor een nieuwe feestdag, voor een andere gebeurtenis die heel veel Nederlanders beroert, namelijk Ketikoti. Hoe zit het CDA daarin?

De heer **Tijs van den Brink** (CDA):

Als u het goedvindt, kom ik daar in de tweede termijn op terug.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Tijs van den Brink** (CDA):

Wat ons betreft heeft de Koning een meer dan symbolische ceremoniële functie. Als staatshoofd vertegenwoordigt de Koning de continuïteit, de stabiliteit en het internationale gezag van ons Koninkrijk. Zeker in tijden waarin de wereldorde onder druk staat, kan deze diplomatieke symboliek van onschatbare waarde zijn, zoals we bijvoorbeeld ook tijdens de NAVO-top zagen. Ook nationaal kan de Koning wat ons betreft een prominentere rol vervullen. De afgelopen drie formaties begonnen alle drie rommelig omdat verkenner of informateurs al dan niet terecht in opspraak raakten. Zoals u weet, is mijn fractie er om die reden voorstander van de Koning opnieuw een rol te geven in de formatie. Ik sluit me aan bij de motie van meneer De Kort en meneer Flach, die later wordt ingediend.

Wat betreft de nevenfuncties van de leden van het Koninklijk Huis kan mijn fractie de lijn volgen die de premier vorige week in zijn brief uiteenzette. Wij vinden het verstandig om bij nevenfuncties van leden van het Koninklijk Huis voortdurend met elkaar in gesprek te zijn over de vraag of er geen spanning op de koninklijke lijn zit of komt. De NAVO-top, die ik net al even noemde, was uiteraard van groot belang omdat de geopolitieke verhoudingen aan grote veranderingen onderhevig zijn. In de begroting Algemene Zaken wordt gemeld dat het functioneren van de in 2022 opgerichte Nationale Veiligheidsraad, de NVR, steeds meer centraal staat in het bepalen van de koers die Nederland in dit krachtenveld aanhoudt. Mijn vraag aan de minister-president is of hij kan schetsen hoe die NVR nu functioneert. Vergadert die nog wekelijks, zoals in het begin van het jaar is gemeld?

Voorzitter. Ik begon met de viering van 80 jaar vrede en veiligheid. Ook in het komende jaar zullen we ons stevig moeten inzetten om die vrede en veiligheid in stand te houden. Op onze fractie kunt u daarbij rekenen.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Van den Brink. Het woord is aan de heer Eerdmans voor zijn inbreng namens JA21.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Voorzitter, dank. Namens JA21 ook felicitaties aan mevrouw Belhirsch voor haar maidenspeech. Mooi verhaal.

Voorzitter. De problemen in de wereld zijn het afgelopen jaar niet minder geworden. Ik stond hier ook vorig jaar bij de begrotingsbehandeling. Kijk naar Sudan — mevrouw Belhirsch sprak er al over — Oekraïne, Gaza, Israël, en de dreiging nu rondom Curaçao, 65 kilometer verwijderd van Venezuela. Onze nationale veiligheid staat daarmee in verband. Het is dus ook terecht dat we op standje alert staan met elkaar, met de minister-president voorop. Afgelopen zondag nog, toen twee Nederlandse gevechtsvliegtuigen vanuit Volkel opstegen vanwege een onbekend object. Over de internationale ontwikkelingen heb ik een vraag aan de minister-president. Wat is de laatste stand rond het conflict tussen Trump en Venezuela? In het bijzonder: hoe verloopt het contact met de Curaçaose autoriteiten? Liggen er ook voor hen plannen klaar als de situatie daar escaleert? Graag een reactie.

Ondertussen piept en kraakt onze nationale veiligheid. We hebben het hier heel vaak over de overvolle gevangenissen, tbs-klinieken, de politie die met tekorten kampt en het dreigingsniveau terrorisme dat hoog — substantieel — is. Het ministerie van Algemene Zaken is daar natuurlijk niet in de eerste plaats verantwoordelijk voor, want daarover voeren we debatten met de minister en staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, maar de minister-president is wel verantwoordelijk voor de begroting van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Het is bekend dat de minister-president nogal veel verwantschap heeft met de inlichtingenwereld, dus de vraag is of die inlichtingendiensten volgens de minister-president voldoende armslag hebben. Ziet hij dat het genoeg is op dit moment? Zou hij misschien wel pleiten voor meer financiële ruimte of niet?

Voorzitter. Dan ga ik even naar de ambtenarij. Zoals bekend ondersteunt het ministerie van Algemene Zaken de minister-president in zijn rol als voorzitter van de ministerraad en de onderraden. Een van de taken van de raad is natuurlijk, conform artikel 45 van de Grondwet, het bevorderen van de eenheid van het kabinetsbeleid. Toch zie je heel vaak — de afgelopen tijd heb ik me daar bijzonder aan geërgerd — dat er informatie wordt gelekt vanuit departementen en dus ook vanuit de ambtelijke top, in ieder geval van een behoorlijk niveau. Ik blijf dat echt bijzonder storend vinden. Het ondermijnt namelijk de eenheid van het kabinetsbeleid. Op dit front moet ik altijd weer denken aan Arnon Grunberg. Toen het vorige kabinet er kwam, zei hij dat hij van hoge ambtenaren had gehoord dat ambtenaren wanneer het maar kon zo veel mogelijk zand in de machine zouden gooien. Dat is ambtelijke muiterij, als dat waar is. Ook na het vertrek van minister Veldkamp van Buitenlandse Zaken hebben we gezien dat hij openlijk werd afgefallen door zijn eigen ambtenaren.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Hoe weet de heer Eerdmans dat die lekken van ambtenaren komen?

De heer **Eerdmans** (JA21):

Ik citeer Arnon Grunberg. Wat betreft het geval waar u op doelt: ambtenaren van Buitenlandse Zaken hadden zelf een brief laten publiceren over het Israël-Gaza-conflict. Grunberg had het van horen zeggen, in de trant van: ik hoor van ambtenaren dat er zo veel mogelijk zand in de motor van het nieuwe kabinet moet worden gestrooid.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Maar eerder had de heer Eerdmans ook allerlei opmerkingen over lekkende ambtenaren. Heeft hij die ook ergens gehoord of heeft hij daar bewijzen van?

De heer **Eerdmans** (JA21):

Nou, in het geval van Buitenlandse Zaken is dat heel duidelijk. Daar hebben de ambtenaren zich openlijk afgezet tegen het beleid van minister Veldkamp, toen hij al vertrokken was. Dat kunt u allemaal teruglezen. Zij zeiden: we hebben hem wel gewaarschuwd om maatregelen te nemen, en dat wilde hij niet. Het gaat mij om de loyaliteit van ambtenaren. Ik vind dat elke ambtenaar recht heeft op vrijheid van meningsuiting, maar zodra het knaagt aan de loyaliteit en neutraliteit van het beleid, dan hebben we een probleem. Overigens hebben diverse ministers, ook de minister van Binnenlandse Zaken, al erkend, en terecht, dat dit een probleem is van deze tijd.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Nu zeilt de heer Eerdmans weer weg bij wat hij eerder zei, want hij had het over lekken en niet over protest. Dat is iets anders. Lekken is dat je achter de schermen iets doorvertelt aan de pers, toch? Of heb ik dat dan verkeerd begrepen?

De heer **Eerdmans** (JA21):

Dat sloeg op de opmerking die ik maakte over Grunberg. Die vertelde: we hebben gehoord dat er inderdaad over wordt gesproken dat, als het kan, ervoor gezorgd wordt dat het beleid wordt afgevallен. Het lek vinden we nooit en daar gaat het mij vaak ook om. Zo was het ook bij Buitenlandse Zaken. Toen hebben we Kamerbreed verzocht om aangifte te doen. Daarop is mijn vraag aan de minister-president ook gericht. Is er iets gekomen in reactie op dat verzoek van de Kamer?

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Ambtenaren moeten neutraal zijn en loyaal aan hun politieke bazen. Ze mogen een mening hebben, maar die moet niet tegen de politieke bazen worden gebruikt.

Voorzitter. Dit lijkt me een mooi bruggetje naar de leden van ons koningshuis. Zij hebben zeer zeker recht op hun vrije mening. Toch vinden we ook met z'n allen dat zij zich vanwege hun ceremoniële functie niet moeten inlaten met politieke opvattingen, in het belang van het Koninklijk Huis zelf. Het wordt ongemakkelijk als je dan leest dat leden van het koningshuis enthousiast pleiten voor de digitale euro, zoals in het verleden, of zich mengen in het dispuut rond de toeslagenaffaire. Ik denk dat het goed is dat het kabinet in de Kamerbrief van vorige week aangeeft dat nevenfuncties van de Oranjes beter worden gecontroleerd en ook worden geëvalueerd. Voordat een functie wordt aangenomen, moet er toestemming worden gevraagd aan de vakminister. Als een Oranje dus iets wil doen op het gebied van armoede, dan gaat de minister van Sociale Zaken daarover. Ik denk dat het goed is dat die controle er komt. Wij beoordelen dat positief.

Tot slot. Het vertrouwen in de koning en de familie neemt toe. Dat vinden wij fijn. 72% van de Nederlanders is nu voorstander van de monarchie. Dat is weleens minder geweest. Ik denk dat dat ook terecht is, want in het gepolariseerde Nederland bewaakt de koning de eenheid en vormt hij een stabiele factor in woelige tijden. Wat JA21 betreft blijft de Koning vooral een ceremoniële functie houden, maar hij opent de deuren die normaal gesproken gesloten blijven en brengt het volk dichter bij elkaar op momenten van rouw en vreugde.

Voorzitter. Daar laat ik voor nu mijn bijdrage bij.

De heer **Flach** (SGP):

Over de warme afrondende alinea over de koning heb ik een vraag aan de heer Eerdmans. Hij beschrijft een rol die louter ceremonieel zou zijn, maar als je alleen maar ceremonieel bent, openen de deuren niet meer zo makkelijk als wanneer je daadwerkelijk een rol hebt als hoofd van de regering. Hoe kijkt de heer Eerdmans

daar precies naar? Hoe afgebakend is dat ceremoniële, en ziet hij voor de Koning bijvoorbeeld een rol in het formatieproces weggelegd?

De heer **Eerdmans** (JA21):

Die zie ik niet per se. Ik ga nog even de toelichting van de heer Flach op het voorstel met de VVD afwachten. Ik vind de positie nu goed. Ik heb niet sterk de neiging om te denken dat de Koning die positie opnieuw moet gaan innemen, maar het is ook niet iets waarvan ik zeg: coûte que coûte niet. Ik wacht het voorstel even af. Ik weet niet of de problemen, die we natuurlijk met diverse fases, dus de verkenning- en formatiefase, gekend hebben, door dat voorstel nu per se worden opgelost. Maar dat laat ik me graag even uitleggen door de heer Flach.

De heer **Flach** (SGP):

Is de heer Eerdmans het dan wel met me eens dat de positie die de Koning nu heeft en waardoor er deuren opengaan die anders gesloten blijven — we hebben allemaal gezien wat het met iemand als Trump deed dat een koning hem uitnodigde om een nachtje te komen slapen — gepaard moet gaan met daadwerkelijke invloed in onze constitutionele monarchie? Zo voorkomen we dat het een soort lege huls wordt en dus geen betekenis heeft.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Ik denk juist dat de koning en zijn familie er prima in slagen om die deuren te openen zonder dat we aan zijn positie komen, dus zonder dat we die uitbreiden of afnemen. Ik denk dat zijn positie precies goed is en dat de koning die ook ten volle benut. Ik denk ook dat hij de grenzen eraan goed kent. Ik zou het eigenlijk niet eens doen vanwege de positie van de Koning, maar meer vanwege de positie van de Kamer, dus om onze processen beter te laten lopen. Er zit een zekere gezagsfactor bij als de Koning de verkenningsfase start. Ik hoor dus graag of het stopt bij de verkenning of dat de voorstellen gaan over het hele proces van informatie, dus het proces waar we met de huidige gesprekken met de informateur in zitten. Dat hoor ik zo even. Ik ben er namelijk niet per se tegen, maar ik weet ook niet of je het daarmee beter maakt. Misschien moeten we gewoon betere verkenners en informateurs kiezen! Dat zou natuurlijk ook kunnen.

Voorzitter, dat was hem.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Eerdmans. Dan geef ik het woord aan de heer Van Meijeren voor zijn inbreng namens Forum voor Democratie. Gaat uw gang, meneer Van Meijeren.

De heer **Van Meijeren** (FVD):

Dank u wel, meneer de voorzitter. Forum voor Democratie hecht sterk aan tradities. Het koningschap is er daar een van. Een Koning als staatshoofd heeft iets sprookjesachtigs. De historische continuïteit kan generaties met elkaar verbinden en de politieke waan van de dag overstijgen. Op momenten van nationale vreugde of juist nationale rouw of onzekerheid kan een land behoefte hebben aan iemand die namens de natie als zodanig spreekt, zonder politieke kleur of electoraal belang. Een goede uitoefening van deze symbolische functie kan waardevol en verbindend zijn. Ik kom daar in het slot van mijn inbreng op terug.

Eerst moeten we het erover hebben dat de rol van de Koning in het Nederlandse staatsbestel een stuk verder gaat dan de rol die ik zojuist beschreef. Behalve staatshoofd is de Koning in ons land immers ook onderdeel van de regering. Daar is helemaal niets ceremonieels of symbolisch aan. Het is dan ook een wijdverspreid en hardnekkig misverstand dat de Koning in het Nederlandse staatsbestel geen politieke macht heeft. Die heeft hij wel degelijk. Dat hij daar in ieder geval op papier geen gebruik van maakt, doet daar helemaal niets aan af. De Koning heeft, hoe je het ook wendt of keert, zeer vergaande grondwettelijke bevoegdheden. Geen enkele wet in dit land treedt in werking voordat de Koning er hoogstpersoonlijk zijn handtekening onder heeft gezet. Dat lijkt misschien slechts een formaliteit, al is het maar omdat de Koning in de praktijk nooit heeft geweigerd zijn handtekening te zetten, maar dat zou in buitengewone situaties zomaar kunnen veranderen.

Hoe groot de invloed van de Koning in de hedendaagse praktijk precies is, valt simpelweg niet te controleren. We weten dat de Koning wekelijks overleg voert met de minister-president over het regeringsbeleid, maar de strikte vertrouwelijkheid van die gesprekken, het zogenaamde "geheim van Noordeinde", maakt het onmogelijk te achterhalen in welke mate de Koning pogingen onderneemt om het beleid te beïnvloeden en of de minister-president die pogingen kan weerstaan.

Voorzitter. Dat een ambt met politieke macht wordt vervuld op basis van erfopvolging druist in tegen het grondbeginsel van democratie, ongeacht of, en zo ja, hoe terughoudend, daar in de praktijk gebruik van gemaakt wordt. Democratische legitimiteit vereist dat politieke macht wordt vervuld op basis van een mandaat van het volk, niet op basis van waar je wieg heeft gestaan. Forum voor Democratie pleit daarom voor een louter ceremonieel koningschap. Een aangenomen motie om hier invulling aan te geven wordt door deze regering schaamteloos terzijde geschoven. Vorige week heeft de minister-president aan deze Kamer laten weten de motie niet te zullen gaan uitvoeren, waarbij hij zich verschuilt achter onnavolgbare redenen. Volgens de minister-president zou het niet de rol zijn van het kabinet om uitvoering te geven aan deze motie, omdat er al drie initiatiefwetsvoorstellen met deze strekking in procedure zijn gebracht. Los van het feit dat dit op zichzelf geen geldige reden is om een motie niet uit te voeren, is die reden ook nog eens feitelijk onjuist. De initiatiefwetsvoorstellen waar de regering aan refereert zijn namelijk alle drie al ruim een halfjaar vervallen op grond van artikel 9.25 van ons Reglement van Orde. De regering verschuilt zich dus achter wetsvoorstellen die in de praktijk helemaal niet meer bestaan. Graag een reactie van de minister-president.

Verder wijst hij er in zijn reactie op de motie op dat er algemene en brede waardering is voor wat het Koninklijk Huis doet in Nederland. Mijn vraag is waar hij dit op baseert. In de peilingen die ik heb gevonden, zoals de jaarlijkse peiling van EenVandaag over het koningshuis, blijkt dat het vertrouwen in de monarchie en de populariteit van de koninklijke familie de afgelopen jaren drastisch zijn gedaald, van 85% in 2018 naar ergens tussen de 50% en 60% in de afgelopen jaren. Toegegeven, dat is nog iets meer dan de helft, maar is dit wat de minister-president beschouwt als "brede waardering"? Hoe beoordeelt de minister-president dit afnemende vertrouwen? Ziet hij een verband met de politiek gekleurde activiteiten en uitspraken van koning Willem-Alexander en koningin Máxima, die de deur platlopen bij het World Economic Forum, Bilderberg, de Verenigde Naties en andere gremia waar zij globalistische agenda's expliciet omarmen en uitgesproken standpunten innemen over zeer omstreden projecten als de central bank digital currency? Deelt de

minister-president de mening dat leden van het Koninklijk Huis zich verre moeten houden van politiek gekleurde functies en uitspraken, omdat dit hen juist kwetsbaar maakt en afbreuk doet aan de ceremoniële rol die zij zouden moeten vervullen? Graag een reactie.

Voorzitter. Ik begon mijn betoog met de erkenning van een ceremonieel koningschap als waardevolle traditie, maar die functie kan alleen goed vervuld worden als leden van het Koninklijk Huis zich in de publieke ruimte politiek neutraal opstellen. Een koningshuis dat actief deelneemt aan netwerken waarin beleidsagenda's worden besproken of dat zich uitspreekt over maatschappelijke thema's die politiek zeer beladen zijn, werkt niet verbindend maar juist polariserend. Onze samenleving is al verdeeld genoeg.

Daarom, meneer de voorzitter, is het hoog tijd om het koningschap te zuiveren van elke politieke rol, zowel juridisch als feitelijk, zodat het kan doen waarvoor het bedoeld is, namelijk het zijn van een waardig, verbindend symbool voor alle Nederlanders.

Dank u wel.

De heer **Flach** (SGP):

De SGP denkt anders over de inrichting van het staatsbestel dan FVD. Wij zijn niet zo'n voorstander van die ver doorgevoerde volkssoevereiniteit, maar vinden de balans in de constitutionele monarchie eigenlijk heel passend in Nederland. Mijn vraag lijkt een beetje op de vraag die ik aan de heer Eerdmans heb gesteld. Er is internationaal onderzoek dat laat zien dat je, als je soft power wil inzetten, dus ceremonieel koningschap, ook hard power nodig hebt. Je moet echt iets betekenen; je moet ook iets kunnen doen in politieke zin. Door dat helemaal weg te halen, maken we er toch een hele holle functie van, en wordt die ceremoniële functie toch eigenlijk beklagenswaardig leeg?

De heer **Van Meijeren** (FVD):

Daar ben ik het uitdrukkelijk niet mee eens. Ik zie inderdaad een meerwaarde van de rol die de Koning vervult als staatshoofd. Dat is ook heel gebruikelijk in vrijwel alle andere landen met een koningshuis. Maar de rol van de Koning als lid van de regering is helemaal niet zo gebruikelijk. Kijk bijvoorbeeld naar Zweden. Daar is in de jaren zeventig uitdrukkelijk gekozen voor het helemaal loskoppelen van die politieke functie, zonder dat dat enige invloed heeft gehad op de wijze waarop de Koning die ceremoniële taken kan uitoefenen. Zojuist noemde de heer Flach het voorbeeld van president Trump. Ik denk niet dat het voor president Trump zo belangrijk is of de koning lid is van de regering of niet. Het gaat in dit geval juist om de symbolische functie van het feit dat de president van Amerika te gast is bij het Koninklijk Huis. In dit soort gevallen vervult de koning een representatieve functie, maar juist die politieke macht verhoudt zich niet met democratie. Wij verstaan onder democratie namelijk inderdaad dat de macht in een land bij het volk ligt, ofwel middels personen die door het volk rechtstreeks zijn gekozen ofwel middels referenda. Een Koning, een persoon die zijn ambt vervult op basis van erfopvolging, past daar niet in. Wij zien dus inderdaad voordelen van de traditionele, de symbolische functie, maar willen die politieke macht daar absoluut weghalen.

De heer **Flach** (SGP):

Dat samenbindende in het land zie je zich ook wel voordoen rondom evenementen en bepaalde bekende artiesten. Ik ben er een beetje bang voor dat de Koning in deze redenering ook ongeveer afglijdt tot dat niveau. Het gaat natuurlijk om informeel leiderschap. Het openen van deuren doe je niet omdat je een mooi plaatje meebrengt; dat doe je ook omdat je iets betekent op het wereldtoneel. Is de heer Van Meijeren het met me eens dat het belangrijk is dat de Koning die rol houdt, zodanig dat hij ook zijn meerwaarde kan blijven vervullen op het wereldtoneel voor Nederland?

De heer **Van Meijeren** (FVD):

Volgens mij is dit exact dezelfde vraag als die de heer Flach in eerste instantie stelde. Mijn antwoord blijft dus ook hetzelfde. Natuurlijk begrijp ik dat in tal van situaties meer deuren worden geopend als je ook daadwerkelijk iets te zeggen hebt over het beleid in een land, maar die functies zouden naar onze mening dus vervuld moeten worden door personen met een democratisch mandaat en niet door personen die zo'n invloedrijke politieke functie puur en alleen te danken hebben aan de plaats waar hun wieg heeft gestaan.

De **voorzitter**:

Tot slot.

De heer **Flach** (SGP):

Dan constateer ik dat we het daar niet over eens zijn, maar in ieder geval dank voor het antwoord.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Van Meijeren. Ik geef het woord aan de heer Flach voor zijn inbreng namens de Staatskundig Gereformeerde Partij.

De heer **Flach** (SGP):

Voorzitter. De Tweede Kamer hamert heel vaak op het belang van een feitenrelaas en van bewezen effectieve methoden. De politiek neemt burgers daarmee nogal eens de maat. Laten we onszelf vandaag eens op die manier bekijken als het gaat om de kabinetsformatie. De formatiefeiten laten een zorgwekkend verloop zien. In 2021 verliep de verkenningsfase onfortuinlijk. In 2023 moest de verkenners voor aanvang van de werkzaamheden het veld ruimen. Dit jaar, in 2025, gebeurde hetzelfde met een informateur. Dat is opmerkelijk en onzorgvuldig, pijnlijk voor de personen die het betreft en schadelijk voor het aanzien van de politiek in het algemeen en de Tweede Kamer in het bijzonder. Als ik de historische feiten goed op een rij heb, is een Nederlandse koningin er nog nooit in geslaagd een drievoudig debacle te maken van een formatie. Uiteraard ga ik de premier niet vragen om het parlement te recenseren; dat is een hachelijk avontuur. Toch draagt hij onmiskenbaar ook een bepaalde verantwoordelijkheid voor het goede verloop van het formatieproces. Hoe komt het volgens de minister-president dat er keer op keer ophef ontstaat over de aangewezen personen? Zijn er lessen te leren als het gaat om de selectieprocedures? De SGP vindt dat de Tweede Kamer niet anders kan dan nu eens echt nuchter en eerlijk worden. Na de formatie van 2021 besloot de Kamer om de eigen rol niet te herzien, maar om beterschap te beloven en een paar wijzigingen door te voeren. Die reactie begint nu ongeloofwaardig te worden.

Inmiddels blijkt ook dat het probleem zich breed voordoet, aan alle kanten van het politieke spectrum.

De formatie moet anders, en dat kan echt. Na de verkiezingen is het tijd voor rust en een gezonde, onafhankelijke afstand. Juist daardoor kunnen we het politieke proces optimaal dienen. Ik wijs hierbij op het advies van de Raad van State uit 2023 over het belang van een vast ambt. Ik zal een motie indienen, mede namens de heer De Kort en inmiddels nog twee anderen, om de Koning een rol te geven om personen aan te wijzen om een opdracht te vervullen tijdens de formatie.

Voorzitter. De SGP bedankt de premier voor zijn brief over de nevenfuncties van het Koninklijk Huis. Die onderstreept het belang van maatwerk in plaats van regelzucht. Laten we de waardering voor de betekenis die de leden van het Koninklijk Huis met een nevenfunctie kunnen hebben, hoog houden. Toch heb ik ook behoefte aan een nadere duiding. Zijn de vakministers in hun beoordeling extra alert op activiteiten die duidelijk raken aan de taakuitoefening van departementen?

Tot zover.

De voorzitter:

Ik dank u wel. Tot slot geef ik het woord aan mevrouw Beckerman voor haar inbreng namens de fractie van de SP. Zij is de laatste spreker in de eerste termijn van de zijde van de Kamer.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Goedemiddag, bijna avond. Mijn felicitaties aan mevrouw Belhirsch.

Voorzitter. Waar je wieg staat, mag niet bepalen wat je kan of moet worden. Dat is misschien wel het meest essentiële punt van een socialistische partij: waar je wieg staat, mag niet bepalen wat je kan of moet worden. Dat geldt volgens de SP dus ook voor ons koningshuis. Zolang Nederland nog een koningshuis heeft, zou dat volgens de SP een ceremoniële rol moeten vervullen. Bovendien zou het, net als ieder ander, belasting moeten betalen en transparant moeten zijn over inkomen en vermogen. Het koningshuis kost ons dit jaar 60,8 miljoen. Inclusief alle kosten op andere begrotingen, zoals het gebruik van het schip De Groene Draeck en de kosten van de paleizen, is het zelfs 82 miljoen. We weten niet hoeveel vermogen het koningshuis, of de koninklijke familie, heeft. Wij vragen aan het kabinet waarom hier niet meer transparantie over is. Het is geen gekke eis om hier transparant over te zijn. De Spaanse koning deed dit bijvoorbeeld wel. De afgelopen jaren zijn er moties aangenomen om het koningshuis eerlijker te maken en belasting te laten betalen, zoals wij allen moeten. In 2024 werd een motie van het lid Sneller c.s., waar wij medeondertekenaar van waren, om een Grondwetswijziging voor te bereiden om de leden van het Koninklijk Huis net als in Spanje, het Verenigd Koninkrijk en België inkomstenbelasting te laten betalen, met een hele keurige tweederdemeerderheid aangenomen. De motie van mijn collega Van Nispen om de leden van het Koninklijk Huis niet langer vrij te stellen van erf- en schenkbelasting werd vorig jaar aangenomen. Beiden worden niet uitgevoerd, terwijl er toch een duidelijke opdracht van de Tweede Kamer ligt. We vragen het kabinet waarom dit niet wordt uitgevoerd. En waarom is er zo lang gewacht met een reactie?

Dan kom ik op het inkomen van het Koninklijk Huis. In 2025 steeg het inkomen met zo'n 7%. Dat ligt een stuk hoger dan de inkomensstijging van de gemiddelde Nederlander. De cao-lonen stijgen in 2025 naar verwachting namelijk maar met zo'n 4,3%. In lijn met het cao van het Rijk staat de Koning nu op de nullijn. Zou het voortaan niet logisch zijn om het loon van de leden van het Koninklijk Huis te laten stijgen met het gemiddelde van alle cao-lonen of de uitkeringen?

Voorzitter. U schreef vorige week aan de Tweede Kamer dat er duidelijke regels komen voor de bijbanen van de nauwe familieleden van koning Willem-Alexander. Een betrokken vakminister gaat beoordelen of een nevenfunctie van een van de Oranjes nog wel verstandig is. Follow the Money kwam direct daarna met het nieuws dat prins Constantijn bij het NAVO Innovatiefonds tegelijkertijd én bestuurder én toezichthouder is. Dit is direct een zaak om de aangekondigde nieuwe regels tegen het licht te houden. Hoe staat het kabinet tegenover deze functies en deze dubbelrol? Heeft Constantijn hier toestemming voor gekregen?

Voorzitter. Dan kom ik bij mijn allerlaatste punt. Het wetsvoorstel Wet regels integriteit en vervolgfuncties bewindspersonen is in juni 2025 door de Tweede Kamer aangenomen, en door de Eerste Kamer in september 2025. Het moet nog in werking treden. Wanneer treedt deze wet in werking? Treedt alles in een keer in werking, of per artikel? Hoe zeker zijn we van de toezegging dat vertrekkende leden van het kabinet-Schoof zich aan deze wet gaan houden, nu deze wet formeel nog niet in werking is?

Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Beckerman.

Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de eerste termijn van de zijde van de Kamer. Ik schors tot 18.45 uur voor de dinerpauze. Daarna zullen we gaan luisteren naar de beantwoording in de eerste termijn van de zijde van het kabinet. De vergadering is geschorst tot 18.45 uur.

De vergadering wordt van 18.00 uur tot 18.45 uur geschorst.

De voorzitter:

Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de eerste termijn van de zijde van het kabinet bij de behandeling van de begroting Algemene Zaken en de begroting van de Koning. Daarvoor geef ik het woord aan de minister-president.

Termijn antwoord

Minister Schoof:

Dank u, voorzitter. Ik zal drie onderwerpen behandelen, of, zoals ze zo mooi heten: drie blokjes. Het eerste gaat over de vragen die gesteld zijn over het buitenlandbeleid. Dan volgen een aantal meer specifieke AZ-onderwerpen en vervolgens kom ik op alles wat te maken heeft met het koningshuis.

Voordat ik begin, feliciteer ook ik mevrouw Belhirsch hartelijk. Zij heeft vandaag haar maidenspeech mogen houden. Dank.

Voorzitter. We leven in onrustige tijden en de wereld verandert snel. We hebben te maken met de oorlog in Oekraïne, de directe dreiging vanuit Rusland, de situatie in het Midden-Oosten, de veranderde verhouding van de Verenigde Staten met landen zoals India en ook met landen zoals India, die steeds meer hun plek opeisen. Ik ga dus graag in op de vragen die door zowel Van den Brink, De Kort als Eerdmans zijn gesteld over dit onderwerp.

Overkoepelend kun je zeggen dat het zwaartepunt van de wereld verschuift. Neem China. De invloed van China neemt mondiaal toe. China zet in op een alternatieve wereldorde waarin onze belangen niet altijd gediend zijn. Sowieso zijn de multilaterale afspraken en de structuur waaraan wij ons altijd hebben vastgehouden, minder vanzelfsprekend geworden. Dat geldt ook voor onze veiligheid. Dit betekent dat Nederland en Europa daar zelf meer verantwoordelijkheid voor moeten nemen en ook dat we voorbereid moeten zijn. Dit vergt forse investeringen in Defensie. Daar waren we als kabinet al mee begonnen. Bij de NAVO-top in Den Haag hebben we hierover ambitieuze afspraken gemaakt die vol en breed zijn gesteund in deze Kamer. Die afspraken hadden betrekking op de 5%, de 3,5% en 1,5%. Dit vergt dat we als samenleving bovendien weerbaarder moeten worden tegen hybride en militaire dreigingen. Het vergt ook dat we ons in deze nieuwe internationale context hardmaken voor de belangen van Nederland en van onze veiligheid.

Voorzitter. Dat begint bij Oekraïne. De veiligheid van Oekraïne is de veiligheid van Europa en daarmee die van Nederland. Er moet een duurzame en rechtvaardige vrede komen. Dat is het gezamenlijke doel in alle gesprekken die nu plaatsvinden en waarbij iedereen, de Verenigde Staten, Oekraïne en Europa, een eigen rol heeft. Nederland is daar via onze partners nauw op aangesloten. Dat geldt ook voor mijzelf.

Hoe zorgen we voor robuuste veiligheidsgaranties, waarmee we voorkomen dat Rusland opnieuw Oekraïne aanvalt? Meer steun, zodat Oekraïne zich kan blijven verdedigen, want dat is de beste veiligheidsgarantie die we Europa en ons eigen land kunnen geven. Wij nemen daarin ten volle onze verantwoordelijkheid. Zoals u weet, wordt er bij Defensie met man en macht gewerkt om alles wat vanuit Nederland is toegezegd, of het nou gaat om drones, munitie of luchtverdediging, zo snel mogelijk in Oekraïne te krijgen. Dat blijven we ook onverminderd doen.

Europa als geheel zal overigens substantieel meer verantwoordelijkheid moeten nemen voor de Europese veiligheid. We investeren in het geopolitieke handelingsvermogen van bijvoorbeeld de Europese Unie. Maar bij dit alles blijven de Verenigde Staten een cruciale partner en bondgenoot. Ik hecht eraan te benadrukken dat een sterker Europa geen alternatief is voor het NAVO-bondgenootschap; het is juist een versterking daarvan.

Maar ook in andere partnerschappen zullen we moeten investeren, zoals met landen als Japan en India, en met partners in Afrika en Latijns Amerika. Met dat doel was ik vorige maand aanwezig bij onder andere de EU-Afrikatop en de EU-Latijns-Amerikatop. De internationale verbondenheid van Nederland is een grote kracht, zeker in economisch opzicht, maar vergt ook onderhoud. Daarbij staan de belangen van Nederland en het Koninkrijk der Nederlanden voorop.

Dat is ook het geval bij de situatie in het Caribisch gebied, waarnaar de heer Eerdmans vroeg. Wij begrijpen de zorgen die in de Caribische delen van het Koninkrijk leven. Er is veelvuldig overleg op alle niveaus, ook tussen mij en mijn collega's, zoals gisteren nog met de minister-president van Sint-Maarten en afgelopen vrijdag nog met de beide collega's van Aruba en Curaçao. Daarnaast heeft ook de minister van Buitenlandse Zaken met enige regelmaat gesprekken met de landen van het Koninkrijk, om onze informatievoorziening op alle fronten te delen. Het is van groot belang dat de spanningen in de regio niet verder oplopen en dat partijen zich inspannen voor de-escalatie. Onze inzet is daarop gericht. In onze contacten met de VS benadrukken we ook dat de gevolgen voor de regio goed moeten worden meegenomen.

Meer in algemene zin geldt dat de veranderde context vereist dat we soms scherpe keuzes moeten maken; niet alles kan. We zullen steeds vaker moeten kiezen tussen waarden, welvaart en weerbaarheid. Dit vergt afwegingen. Die maken we als kabinet natuurlijk in de ministerraad, maar in dat licht zie ik ook het functioneren van de Nationale Veiligheidsraad. Die stelt ons in staat om tot een gezamenlijk beeld te komen van internationale ontwikkelingen die onze nationale veiligheid kunnen raken en om ons standpunt af te stemmen. De frequentie daarvan wisselt, afhankelijk van de ontwikkelingen en de benodigde afstemming. Soms komen we één keer per week bij elkaar, bij een regulier tempo van één keer in de twee weken, zeg ik daarbij. Als het nodig is voor een crisissituatie, kunnen we binnen een dag bijeenkomen, zoals bij de ontwikkelingen rondom de VS en Iran en de aanvallen die daar hebben plaatsgevonden. Maar soms gebruiken we de Nationale Veiligheidsraad ook juist om strategisch verder vooruit te kijken, in het bijzonder bij de grotere geopolitieke dossiers.

Voorzitter. Dat gezegd hebbende kom ik bij een aantal zaken die meer betrekking hebben op AZ-achtige onderwerpen. De heer Eerdmans vroeg of de toezichthouders van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten die onder de begroting van AZ vallen, de CTIVD en de TIB, voldoende zijn uitgerust. Daarbij verwees hij ook nog naar mijn verleden. Het zal u niet verrassen: de inlichtingen- en veiligheidsdiensten spelen een centrale rol in de bescherming van onze nationale veiligheid. Goed functionerend onafhankelijk toezicht, zeg ik ook als oud-baas van een inlichtingendienst, is daarbij van cruciaal belang. Graag verwijs ik hierbij naar mijn brief van 26 november 2024. Hierin heb ik toegezegd dat bij de herziening van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten zal worden bepaald welk budget voor welke toezichthouder structureel nodig is. Hierbij is ook toegezegd dat het budget van de toezichthouders zal meebewegen met het budget van de inlichtingendiensten. Ook in het begrotingsdebat van vorig jaar hebben we hier kort over gesproken. Op basis daarvan zijn de budgetten ook aangepast.

Voorzitter. De heer Flach zei: u moet natuurlijk niet de Kamer gaan recenseren voor wat betreft de formatie. Dat was ik ook zeker niet van plan en zeker niet in dit stadium, maar ik hoop het überhaupt niet te hoeven doen. Maar de verantwoordelijkheid voor het proces van de formatie is, zoals u weet, in 2012 naar de Tweede Kamer toegetrokken met een wijziging van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer. Dit betekent onder meer dat de verantwoordelijkheid voor de beoordeling en aanstelling van verkenner en informateurs bij de Tweede Kamer berust. Dit is ook het geval bij de aanwijzing van een verkenner door de Voorzitter van de Tweede Kamer, direct na de verkiezingen. Het is daarom in mijn positie nu

niet gepast om hierover opvattingen te uiten, omdat deze raken aan de interne werkwijze van de Tweede Kamer. Hier past mij dus grote bescheidenheid.

Mevrouw Bromet vroeg naar de openbare agenda. Het kabinet onderschrijft het belang van het goed bijhouden van de openbare agenda. Ik was blij dat ik een plusje van mevrouw Bromet kreeg. Vanzelfsprekend zal ik in de ministerraad het belang van de openbare agenda nogmaals onderstrepen. Dat heb ik al een keer gedaan, maar ik zal het een dezer dagen nog een keer doen. Ik zal het zeker ook meenemen in mijn overdrachtdossier. Ik weet eerlijk gezegd nog niet helemaal precies hoe dat gaat, maar ik zal dit punt zeker meegeven aan mijn opvolger. Terzijde merkte u op dat deze vergadering niet in mijn openbare agenda stond, maar dat is omdat ervoor gekozen is om voor Kamerdebatten door te verwijzen naar de websites van de Eerste en Tweede Kamer. Die verwijzingen staan onderaan de openbare agenda voor bewindspersonen op rijksoverheid.nl. Op die manier zijn ze altijd weer terug te vinden.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Een klein puntje. Het is niet van wereldschokkend belang, maar stel dat je nou als burger een beetje transparantie wil hebben en wil kijken wat zo'n premier nou de hele dag doet. Waarom staat dat openbare debat er dan niet gewoon bij? Dan kunnen de mensen het namelijk aanzetten en kunnen ze kijken. Dan hoeven ze niet eerst zelf tien stappen te nemen.

Minister **Schoof**:

Ik wil met alle plezier daarnaar kijken. Er is gekozen voor een systematiek met doorklikken op de site. Dan kom je meteen op de openbare agenda van de Kamer. Het is inderdaad absoluut geen principiële punt; het is een praktisch punt. Deze vergaderingen willen nog weleens wijzigen. Ook deze ging van woensdag naar dinsdag. Ik geloof dat dat trouwens nog net op tijd was voor mijn openbare agenda, maar dat terzijde. Ik neem dat mee en kijk of we daar iets mee kunnen.

Mevrouw Bromet vroeg naar het misbruiken van procedures om het openbaar maken van stukken te dwarsbomen. In de eerste plaats: ministers zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet open overheid. Het is dan ook aan ministers als bestuursorgaan om te bepalen welke informatie ze ter beschikking stellen binnen de kaders die de Woo daarvoor stelt. Bij het openbaar maken van de informatie wordt natuurlijk gehandeld binnen de kaders van de wet; daar kan geen enkel misverstand over bestaan. Het is in voorkomende gevallen, ook in termen van procedures, aan de rechter of een besluit in concreto voldoet aan deze kaders. Dat hebben we een aantal keren gezien.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Ik begrijp dat de premier dit helemaal op het bordje van minister Wiersma schuift, want ik had het over haar, maar het is ook schadelijk voor het aanzien van het hele kabinet, voor het aanzien van de politiek in Nederland en voor het geloof in de overheid. Ik zou daar dus bij uitstek een rol voor de premier in zien. Media proberen al meer dan drie jaar die gegevens boven tafel te krijgen. Er wordt alleen maar getraineerd. Ik weet niet of u het artikel in de NRC van afgelopen zaterdag heeft gelezen over de handelswijze van minister Wiersma ...

De **voorzitter**:
En uw vraag?

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Voelt de premier zich verantwoordelijk voor het vertrouwen dat de burger heeft in de overheid?

Minister **Schoof**:

Vanzelfsprekend. Ik denk dat openbaarheid daarbij hoort. Tegelijkertijd maakt elke minister zelf de afweging, overigens met toepassing van de criteria die we hanteren en die ook bekend zijn, of en, zo ja, hoe stukken onder de Woo beschikbaar worden gesteld. Voor het geval partijen het daarmee niet eens zijn, staan er allerlei procedures open om dat verder af te dwingen dan wel waardoor de minister in het gelijk wordt gesteld. Zo werkt het. Ik ben ervan overtuigd dat in de afwegingen die elke minister maakt, misbruik niet aan de orde is, maar de vraag is of het verantwoord is, overigens binnen de kaders die de Woo geeft om iets wel of niet openbaar te maken.

Voorzitter. De heer Eerdmans vroeg of er iets gedaan is met de "lekkende ambtenaren", zoals hij het formuleerde, kort samengevat. Ik hecht eraan eerst iets te zeggen over ambtenaren. Dat zal de heer Eerdmans ongetwijfeld niet verbazen. Ik heb dat een aantal keren eerder in debatten hier in de Kamer ook gedaan. Ik hecht er namelijk aan toch op te merken dat ambtenaren in Nederland professioneel onafhankelijk opereren en dat ze dat ook naar eer en geweten doen op basis van hun ambtseed. Daar moeten we, als politici en zeker als leden van het kabinet, pal voor staan. Daar begint het mee. Dat doe ik ook hier, op deze plek.

De heer Eerdmans raakte aan een punt waar we in de Kamer al een aantal keer over hebben gesproken, namelijk hoever de opvatting strekt versus het professioneel inzicht dat een ambtenaar een minister wil geven. Ik ben er altijd heel duidelijk over geweest: opvattingen van ambtenaren doen niet ter zake, behoudens in hun privédomein. Tegelijkertijd is het belangrijk dat ambtenaren, op basis van hun professionaliteit, bewindslieden te allen tijde kritisch kunnen adviseren. Dat doen ze in huis en niet buitenshuis. Daar ben ik altijd heel helder over geweest.

Dan de volgende vraag. Naar aanleiding van 19 september heeft de minister van Buitenlandse Zaken een onderzoek ingesteld. Over de stand van zaken van dat onderzoek is mij nu niets bekend, maar ik ben graag bereid om de minister van Buitenlandse Zaken te vragen de Kamer daar snel over te informeren.

Dan vroeg mevrouw Beckerman — ik moet even zoeken waar zij nu zit; de SP zit ongeveer nog in dezelfde hoek, constateer ik — naar de Wet regels vervolgfuncties bewindspersonen. Laat ik beginnen met de opmerking dat het kabinet al heeft toegezegd zich te houden aan die wet, voor zover dat mogelijk is. Bewindspersonen kunnen nu dus al advies inwinnen, maar dan nog zonder het vastgestelde formulier. Maar dat systeem werkt dus al. Formeel is het echter zo dat de onderliggende regelgeving die bij deze wet hoort, een AMvB, nu voorligt bij de Raad van State voor advisering. De verwachting is dat het gehele pakket, dus de wet en de onderliggende regelgeving, in het voorjaar van 2026 in werking zal kunnen treden.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Het voordeel van die plek in de zaal is dat je nog een beetje in beweging blijft. Dank aan de heer Schoof voor het antwoord. De wet heeft in artikel 9 de optie om verschillende artikelen al wel in werking te laten treden, zag ik. Dat zouden dan losse koninklijke besluiten moeten zijn. Is daar ook naar gekeken?

Minister **Schoof**:

Nu overvraagt u mij. Dat durf ik u echt niet te zeggen. Ik zal die vraag aan de minister van BZK stellen; die zal dat ongetwijfeld weten. Misschien kan ik er in tweede termijn iets over zeggen. Volgens mij is het allerbelangrijkste — daar begon ik mijn antwoord ook mee — dat we conform handelen. Dat is, denk ik, het allerbelangrijkste.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Daar heeft de minister-president helemaal gelijk in. Dat is ook het allerbelangrijkste. Alleen, het lastige is natuurlijk dat we dit debat ook hebben gevoerd voor het aftreden van het vorige kabinet. Toen werd er gezegd: wacht u maar af, want we hebben die nieuwe wet wanneer er weer een kabinet aftreedt. Die wet blijkt nu natuurlijk pas volgend jaar in te gaan. Dat is dus ook de achtergrond van deze vraag. Maar dank voor het antwoord.

Minister **Schoof**:

Voorzitter. Dan vervolg ik het pleidooi met betrekking tot herdenkingen en jaarlijkse nationale feestdagen. Het al dan niet werken op feestdagen is overigens niet bij wet geregeld; daarover worden afspraken gemaakt in cao-verband of per bedrijf.

Op 3 juli 2025 — dan ga ik specifiek in op Ketikoti — is bij het debat over het slavernijverleden ook een motie ingediend om Ketikoti tot nationale feestdag te maken. Die vragen zijn toen als volgt door toenmalig minister Uitermark beantwoord. Zij heeft gezegd: "De motie is op dit moment ontijdig. Het comité is nu bezig dit te onderzoeken en zal met een advies komen. Dat wil ik afwachten. Het advies komt in de loop van volgend jaar." Dat is 2026. Ze zal — dat geldt ook voor het kabinet — dat niet vertragen; zodra dat binnen is, zal ik het kabinet op basis van het advies van het comité reageren.

Dan kom ik bij de vragen met betrekking tot het koningshuis. Mevrouw Belhirsch heeft een aantal vragen gesteld, en de heer Flach overigens ook, met betrekking tot nevenfuncties en meer in zijn algemeenheid. De een met iets meer enthousiasme voor de brief van het kabinet dan de ander, maar ik beschouw dat als gradueel.

Bij de vorige begrotingsbehandeling heb ik toegezegd met reflecties te komen op nevenfuncties van leden van het Koninklijk Huis. Hierover heb ik u de brief gestuurd. Zonder te herhalen wat daarin staat, is dat volgens mij de lijn die het kabinet heeft gekozen. Het gaat hierbij, kort gezegd, om het vinden van een goede balans tussen het openbaar belang enerzijds en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer anderzijds. Dit is bij alle leden van het huis aan de orde, maar ik wijs erop dat het bij leden zonder grondwettelijke uitkering feitelijk niet gaat om nevenfuncties, maar om hoofdfuncties waarmee zij voorzien in hun bestaan. Daarom is het van belang dat alle betrokkenen zich ervan bewust zijn dat het gaat om een subtiel evenwicht tussen alle belangen die in het geding zijn en de ruimte die nodig is voor de goede uitoefening van de functie. Daarbij geldt ook het woord "maatwerk". Daarnaast zal er op gezette tijden sprake zijn van evaluaties en van contacten tussen betrokken

bewindspersonen en de leden van het huis, waarbij eventuele aanpassingen besproken kunnen worden. Op deze manier kan het stelsel ook voor de komende generatie goed blijven werken.

De primaire ministeriële verantwoordelijkheid geldt voor de Koning. Dit is een alomvattende verantwoordelijkheid voor al het handelen van de Koning. De Koning is immers onschendbaar; de ministers, in casu de mp, zijn verantwoordelijk. Voor de andere leden van het Koninklijk Huis geldt een afgeleide ministeriële verantwoordelijkheid. Zij zijn niet het staatshoofd en als zodanig dus ook geen onderdeel van de regering. Zij vallen dus niet onder de onschendbaarheid van de Koning. Tegelijkertijd zijn ze wel onderdeel van het Koninklijk Huis en kunnen hun activiteiten en werkzaamheden het openbaar belang raken. In dat geval geldt een afgeleide ministeriële verantwoordelijkheid.

Daarbij geldt ten aanzien van de nevenfuncties dat de eerstverantwoordelijke bewindspersoon op het beleidsterrein ook de afgeleide ministeriële verantwoordelijkheid draagt voor leden van het Koninklijk Huis die hierop actief zijn. Dat is dus de vakminister. Deze heeft immers ook de kennis en ondersteuning om deze verantwoordelijkheid waar te maken. Dit geldt uiteraard eens te meer wanneer de werkzaamheden nauw samenhangen met de taakuitoefening van het departement, zeg ik ook in de richting van de heer Flach. Het is dus niet zo dat de minister-president altijd primair verantwoordelijk is. Hij is wel verantwoordelijk voor het stelsel van het Koninklijk Huis in algemene zin. Het is onvermijdelijk dat hierdoor raakvlakken kunnen ontstaan bij de vakminister, die de eerste verantwoordelijkheid draagt voor de functie. Ook dit vraagt om maatwerk en een beoordeling van geval tot geval. Dit vraagt inzicht en wijsheid van alle betrokkenen, ook van de minister-president, los van degene die dit ambt op enig moment zal vervullen.

Voorzitter. Dan ga ik door naar de functie van prins Constantijn bij het NATO Innovation Fund. Alle nevenfuncties van de leden van het Koninklijk Huis worden volgens een instemmingsprocedure door de betreffende vakminister en/of minister-president beoordeeld. Er wordt bekeken of de ministeriële verantwoordelijkheid zich zou verzetten tegen de vervulling van een functie. Indien dit niet het geval is, is er binnen die functie vervolgens ruimte om deze in te vullen. Voor niet-uitkeringsgerechtigde leden van het Koninklijk Huis geldt, zoals ik net al zei, een afgeleide ministeriële verantwoordelijkheid. Deze geldt niet, tenzij het openbaar belang wordt geraakt. Functies buiten de functie van lid van het Koninklijk Huis zijn voor niet-uitkeringsgerechtigde leden immers de hoofdfunctie. De aanvraag van de nevenfunctie van prins Constantijn bij het NATO Innovation Fund heeft de bovengeschetste procedure doorlopen. Een positieve conclusie van de minister van Economische Zaken is op 1 mei 2023 medegedeeld aan de toenmalige minister-president. De minister-president heeft deze conclusie onderschreven. De functie is vervolgens bekendgemaakt op de website van het Koninklijk Huis.

De minister van EZ draagt de ministeriële verantwoordelijkheid voor het verlenen van de goedkeuring van deze functie, indien deze geactiveerd zou worden, dus als daar aanleiding toe zou zijn. Dat geldt dus niet, tenzij het openbaar belang wordt geraakt. Er vindt periodiek overleg plaats met de betrokken vakminister. De functie van prins Constantijn bij het NATO Innovation Fund sluit aan op het beleidsterrein waarvoor EZ verantwoordelijk is. Denk daarbij aan innovatie, technologie, economische veiligheid, strategische autonomie en start-upbeleid. Daarnaast kan worden aangesloten op de

bestaande ministeriële verantwoordelijkheid van de minister van EZ voor prins Constantijn als special envoy bij Techleap.nl en als lid van de adviescommissie voor het Nationaal Groeifonds. Met betrekking tot de nieuwe functie geldt dat die de facto niet is gewijzigd. Ik denk dat het belangrijk is om u daarover te informeren.

Voorzitter. Dan ga ik door naar belastingvrijdom.

De voorzitter:

Mevrouw Beckerman heeft nog een interruptie op dit punt.

Minister Schoof:

Sorry. Deze keer hoorde ik haar niet aankomen, voorzitter.

De voorzitter:

Daarom zeg ik het voor u.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Ik zal een soort speciaal loopje of duikje ontwikkelen.

De voorzitter:

Een soort yell.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Ik dacht meer aan zo'n Van Hooijdonkduikje van vroeger. Ik ben zo oud dat ik daaraan refereer.

Even over de nevenfunctie van prins Constantijn. De minister-president zegt: die is op 1 mei 2023 goedgekeurd; die nieuwe functie is de facto niet veel anders. Klopt het, zo vraag ik de minister-president, dat hij nu zowel fondsbestuurder als toezichthouder is? Daarmee hou je dus ook toezicht op jezelf. Dat is wel degelijk een andere rol erbij. Dat is ook nog eens een hele vreemde constructie. Laat ik als eerste vragen of de minister-president het daarmee eens is.

Minister Schoof:

De rol van boardmembers bij het NIF, het NATO Innovation Fund, waaronder die van Constantijn, is het houden van toezicht op de investment manager. Het is niet zo dat hij zichzelf zou controleren vanuit zijn functie. In zijn functie is hij geen lid van het investeringsteam. Hij heeft dus geen besluitvormende rol ten aanzien van het dagelijks fondsbeheer. Of, zoals dat zo mooi in de documenten heet: they are not members of the investment team and do not make decisions in relation to day-to-day fund management.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Ja, maar toch zijn het twee functies bij hetzelfde fonds, namelijk bestuurder en toezichthouder. De minister zei: op 1 mei 2023 is de functie goedgekeurd door EZ. Heeft een nieuwe beoordeling voor deze nieuwe functie plaatsgevonden? Is er toestemming verleend?

Minister Schoof:

In onze ogen is de functie niet gewijzigd en is er daarmee geen aanleiding voor een nieuwe instemmingsprocedure. De facto is zijn functie niet gewijzigd, zoals ik al zei.

Overigens blijft de minister van EZ wel primair de ministeriële verantwoordelijkheid dragen.

De voorzitter:

Tot slot op dit punt.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Ik laat het hierbij, maar laat duidelijk zijn dat wij het hiermee niet eens zijn.

De voorzitter:

Helder, dank u wel. De minister-president vervolgt.

Minister **Schoof:**

Ik vervolg met belastingvrijdom. Ik ga terug naar de motie-Van Nispen, want die verzocht de vrijstelling van inkomsten-, erf- en schenkbelasting op te heffen. Deze motie is vorig jaar aanvaard na het debat. Ik kan me dat debat ook nog zeer goed herinneren.

Laat ik beginnen met toch zeggen dat de Koning gewoon belasting betaalt, maar op een tweetal punten niet. Kort gezegd is dat over zijn eigen inkomen en bij de vererving van vermogen aan de troonopvolger. In het debat van vorig jaar is de complexiteit van dit vraagstuk nog eens een keer aan de orde gekomen. Principieel is er iets te zeggen voor afschaffing van belastingvrijdom. Tegelijkertijd zul je het beoogde doel, gelijke behandeling onder fiscale wetgeving, nooit volledig bereiken. De Koning heeft immers nu eenmaal een bijzondere rol, waarin hij bijvoorbeeld geacht wordt een bijzondere huishoudelijke staat te voeren. Ook is hij altijd Koning, waardoor het onderscheid tussen zakelijk en privé anders is dan voor andere burgers. In dat opzicht is de fiscale problematiek van publiek en privé wezenlijk anders dan bij anderen. Er zal hier een geheel eigensoortig fiscaal statuut moeten worden ontworpen voor een paar personen, zoals ook bleek uit het onderzoek van ABDTOPConsult. In mijn brief van 4 december jongstleden heb ik hierbij opgevoerd dat deze regeling zodanig moet zijn dat deze niet voor derden geldt en een algemene fiscale werking krijgt door een beroep op het gelijkheidsbeginsel.

Het netto maatschappelijk resultaat is toch betrekkelijk gering als je uitgaat van compensatie van de belastingheffing via verhoging van het inkomen. Als het voorstel primair beoogt het inkomen van de Koning te verminderen — daar heb ik vorig jaar ook uitvoerig met u over gedebatteerd — als dat de doelstelling is, dan is het aanpassen van de Wet financieel statuut daarvoor een eenvoudige route. Om het even kort samen te vatten: twee derde meerderheid, één lezing. De procedure voor het afschaffen van belastingvrijdom is lang en weerbarstig: grondwetswijziging in twee lezingen, de tweede lezing met twee derde meerderheid, wijziging van de Wet financieel statuut, met twee derde meerderheid, en wijziging van fiscale regelgeving.

In het debat in oktober vorig jaar was wederom, na eerdere onduidelijkheid hierover in een eerder debat met mijn voorganger in dit ambt, onduidelijk gebleven op welke wijze de Tweede Kamer de wetswijziging wil vormgeven. Wilt u het inkomen grofweg halveren of wilt u belasting en dus bruten? Hiermee is onduidelijk wat nu het doel is van een eventuele wetswijziging. Het risico is hiermee dat er een grondwetswijziging wordt ingezet die uiteindelijk niet op steun kan rekenen in beide Kamers en dat de financiële positie van de Koning langdurig onderwerp van maatschappelijk en politiek

debat wordt gemaakt. Het in de debatten van vorig jaar gebleken gebrek aan duidelijkheid en draagvlak vind ik, zoals ik hiervoor heb toegelicht en ook vorig jaar heb gezegd, vanuit onze gezamenlijke opgave tot bescherming van het instituut bezien risicovol, onverstandig en onwenselijk.

De voorzitter:

Bent u daarmee aan het einde gekomen van dit specifieke deelonderwerp?

Minister Schoof:

Dit was het blokje belasting.

De voorzitter:

Dan is er een interruptie van mevrouw Bromet.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Als ik het goed begrijp, heeft het kabinet gezegd: we gaan er niet mee verder, want we weten niet zo goed wat de Kamer bedoelt. Daar kunnen wij natuurlijk duidelijkheid over geven. Ik heb net in een interruptiedebat gezegd dat het ons niet gaat om het inkomen, want daar voeren we eigenlijk jaarlijks een debat over. Dus daar hoeven we de Grondwet niet voor te wijzigen. Ik zei dat het ons inderdaad gaat om een symbolisch gebaar: wij betalen allemaal belasting en onze Koning en zijn familieleden doen dat ook. Ik weet niet of de rest van de Kamer daar ook zo over denkt, maar ik zal dat zo meteen in een motie proberen te formuleren. Dan kan het kabinet er vervolgens weer mee aan de slag. Wat betreft een grondwetswijziging: daar heb ik ervaring mee. Ik ben in de laatste fase betrokken geweest bij de wijziging van artikel 1. Dus het kan wel. Het kost heel veel tijd. Zo'n Koningshuis is sowieso al heel symbolisch. Dus daar past ook wel bij dat je een symbolische maatregel neemt die je vastlegt in de Grondwet. Maar dat is mijn opvatting.

Minister Schoof:

Voorzitter, ik heb geen vraag gehoord, dacht ik.

De voorzitter:

Nee.

Minister Schoof:

Als er wel een vraag was geweest, had ik natuurlijk willen antwoorden. Daarom check ik het even.

De voorzitter:

Ik heb die ook niet gehoord. U vervolgt uw beantwoording.

Minister Schoof:

Ja, voorzitter. De vraag van, ik dacht, mevrouw Beckerman: waarom stijgen de uitkeringen aan de Koning en de leden van het Koninklijk Huis? De hoogte en de jaarlijkse aanpassing van de uitkering aan de koning en de koningin, de afgetreden koningin en de kroonprinses zijn geregeld in artikel 1 van de Wet financieel statuut van het Koninklijk Huis. De jaarlijkse verhoging van het inkomensbestanddeel, de A-component, is gerelateerd aan de voor rijksambtenaren geldende cao-ontwikkeling. Zoals de cao nu staat, betekent dat dat daar in 2026 dus niets mee gebeurt. De jaarlijkse verhoging van de kosten die vallen onder de B-component is voor de

personele kosten eveneens gerelateerd aan de voor rijksambtenaren geldende cao-ontwikkeling en voor de materiële kosten aan de consumentenprijsindex zoals vastgesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek. In die zin is de stijging van de uitkering dus pure techniek.

Voorzitter. Dan ga ik naar transparantie. De begroting van de Koning geeft inzage in de uitgaven die met het koningschap samenhangen. In zowel de begroting als in het jaarverslag wordt toelichting gegeven over de bestemming van deze uitgaven. Volledige transparantie in de bestedingen van de uitkeringen is niet mogelijk. De besteding van het inkomensdeel, de A-component, behoort tot de persoonlijke levenssfeer, die valt onder artikel 10 van de Grondwet. Daarnaast verhindert de vrijheid van de Koning om zijn Huis in te richten, artikel 41 van de Grondwet, het bieden van transparantie in de besteding van personele en materiële kosten behorende tot de B-component.

Tegelijkertijd, ondanks die grondwettelijke grenzen aan de openbaarheid, die overigens nog een keer zijn bevestigd in diverse voorlichtingen van de Raad van State, waarvan de laatste in juli 2023 was, zijn er binnen de mogelijkheden van de grondwettelijke grenzen de afgelopen jaren substantiële stappen gezet om waar mogelijk meer inzicht te geven. Sinds '22 wordt in de begroting en het jaarverslag uitgebreide toelichting gegeven bij de inrichtingswerkzaamheden van de Dienst van het Koninklijk Huis. Vanaf 2023 wordt in het jaarverslag informatie verstrekt over de dotaties en onttrekkingen aan bestemmingsreserves die binnen de Dienst van het Koninklijk Huis worden gevormd. Ten slotte kan, los van de begrotingsgerelateerde informatie, ook verwezen worden naar het sinds 2011 verschijnende Jaaroverzicht Koninklijk Huis, met een overzicht van de door de leden van het Koninklijk Huis verrichte activiteiten.

Voorzitter. Ik ga verder. De heer Van Meijeren vroeg waarop de mp de brede waardering die er voor het Koningshuis zou zijn, baseert. Peilingen zijn momentopnames; dat weet u nog beter dan ik. Het is een goede gewoonte van velen om daar dan ook niet altijd al te veel aandacht aan te besteden. Maar toch, ook de cijfers die de heer Van Meijeren hier nu noemt zijn cijfers waar de politiek, en overigens ook vele andere instituten, alleen maar van zou kunnen dromen op dit moment. Ik denk dat we die brede waardering maar gewoon met elkaar moeten aannemen op basis hiervan.

Dan zijn er een aantal opmerkingen mijnerzijds over ceremonieel koningschap. Daar zijn een aantal vragen over gesteld. In mijn reactie op de aangenomen motie-Sneller met betrekking tot het ceremonieel koningschap heb ik opgemerkt dat deze een onbepaald karakter heeft en mede daarom feitelijk niet uitvoerbaar is, ook in relatie tot het goed functioneren van het koningschap en het Koninklijk Huis. De motie-Sneller is toen in de parlementaire behandeling door de indiener toegelicht met verwijzing naar de drie aanhangige initiatiefwetsvoorstellen. Deze voorstellen, die overigens inderdaad zijn vervallen conform het Reglement van Orde in mei 2025, zijn onbepaald en maken niet duidelijk wat het begrip "ceremonieel koningschap" inhoudt. Dat komt ook door het uitblijven van een nader rapport volgende op de uitvoerige adviezen van de Raad van State hierover. Deze onbepaaldheid is op zichzelf al een reden om niet te kunnen instemmen met deze voorstellen en de motie die zich hierop beroept. Verder is deze motie niet alleen onuitvoerbaar maar ook

ongewenst, omdat deze afbreuk doet aan de goede uitoefening van het koningschap zoals we die kennen.

Voorzitter. Dan heb ik nog twee opmerkingen. De eerste gaat over de kinderadviseur. Dank voor uw suggestie. De Koning richt, zoals u weet, zijn eigen Huis in. U hintte misschien op de wekelijkse gesprekken, maar daar kan ik nooit mededelingen over doen. Ik verzeker u dat wat hier in de Kamer ter sprake komt de Koning zal bereiken, dus ook op dit punt.

Dan heb ik nog een korte opmerking over het predicaat "hofleverancier", want daar sprak de heer De Kort kort over. Ik kan me herinneren dat dat vorig jaar ook even aan de orde kwam. Daarom wil ik er nu ook even aandacht aan besteden. Het ministerie van EZ heeft in samenwerking met werkgevers en brancheorganisaties nadrukkelijk aandacht gevraagd voor het predicaat "hofleverancier". De koninklijke predicaten zijn er als uithangbord voor het Nederlandse bedrijfsleven, het mkb in het bijzonder. Door aandacht te vragen voor deze unieke onderscheidingen wordt het Nederlandse bedrijfsleven, terecht, in een positief daglicht gezet. Het ministerie van EZ meldt in een brief dat het de huidige aanpak ter uitreiking van het predicaat "hofleverancier" behoudt, in plaats van de uitreiking te laten doen door een lid van het kabinet of de Koning een jaarlijkse receptie te laten organiseren, maar dat geheel terzijde.

Voorzitter. Daarmee heb ik geprobeerd de vele vragen uit uw bijdragen zo goed mogelijk te beantwoorden.

De voorzitter:

Namens de leden dank ik u daarvoor. Dat was de eerste termijn van de zijde van het kabinet. Ik stel voor om meteen door te gaan met de tweede termijn van de zijde van de Kamer. Ik geef daarvoor het woord aan mevrouw Belhirsch, die spreekt namens de fractie van D66. Ga uw gang.

Termijn inbreng

Mevrouw **Belhirsch** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Het was een interessant eerste debat voor mij in deze Kamer. Ik bedank de minister-president voor het beantwoorden van de vragen en ik dank ook de ambtenaren die het werk hebben gedaan. Twee onderwerpen stonden voor mij centraal: de nevenfuncties en de reactie op de moties.

Wat betreft de nevenfuncties heeft de minister-president een uiteenzetting gegeven over hoe dat is gegaan bij de functie van een lid van het Koninklijk Huis. Wat voor mij wel belangrijk is, ook in dit geval, is hoe dit beter zou kunnen, want je ziet dat er onduidelijkheid is, misschien door de mindere transparantie hierover. Zou het goed kunnen zijn om hier beter over te communiceren, bijvoorbeeld door antwoord te geven op de vragen hoe het in dit geval gegaan is, in hoeverre dit is gecommuniceerd en in hoeverre destijds in de communicatie is meegenomen welke ministeriële verantwoordelijkheid van toepassing is? Daar zou ik graag een reflectie op willen van de minister-president. Het zou nog mooier zijn als de minister-president

zou kunnen toezeggen dat hij voortaan dit soort zaken ook naar de Kamer communiceert.

Een ander punt is de brief. Ik heb mijn onvrede over de wijze van beantwoording al geuit. Het is duidelijk dat deze demissionaire minister-president hier niets meer aan gaat doen, en daar heb ik op zich begrip voor. Ik zal daar verder ook niet zwaar aan tillen.

Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Ik dank u wel. Dan geef ik het woord aan de heer De Kort voor zijn inbreng in de tweede termijn namens de fractie van de VVD. Gaat uw gang.

De heer De Kort (VVD):

Dank u, voorzitter. Ik dank de minister-president voor zijn beantwoording en ik dank ook u, voorzitter, voor de leiding van dit debat. Het zou mooi zijn als de suggesties die gedaan zijn ook Noordeinde bereiken. Daar heb ik ook alle vertrouwen in. Wellicht leidt dat nog tot een mooie ontwikkeling in dit koperen jubileum van het koningschap van ons staatshoofd. Namens ons zal de heer Flach nog een motie indienen.

Dank.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer De Kort. Het woord is aan mevrouw Bromet voor haar inbreng in de tweede termijn namens GroenLinks-Partij van de Arbeid.

Mevrouw Bromet (GroenLinks-PvdA):

Dank u zeer. Ik heb een motie gemaakt, omdat ik van de premier hoorde dat het kabinet niet precies weet wat er bedoeld is met de vorige motie. Ik vind het jammer dat het een jaar geduurd heeft voordat dat bericht ons bereikt heeft, want nu hebben we geen overleg kunnen plegen. Ik hoor graag of de premier op deze motie zit te wachten. In zijn appreciatie kan hij dan aangeven wat er wel of niet in staat en dan kunnen we de motie wijzigen.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de regering meermaals aangenomen moties van de Kamer over het wijzigen van de belastingwetgeving voor de uitkeringsgerechtigde leden van het Koninklijk Huis niet heeft uitgevoerd omdat er kennelijk onduidelijkheid is over wat de Kamer met deze moties heeft bedoeld;

verzoekt de regering om met een grondwetswijziging te komen om ook de uitkeringsgerechtigde leden van het Koninklijk Huis dezelfde belastingen te laten betalen als alle Nederlanders,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Bromet.

Zij krijgt nr. 8 (36800-I).

Dank u wel, mevrouw Bromet. Dan is het woord aan de heer ... O, mevrouw Bromet, u heeft nog een interruptie van de heer Flach.

De heer **Flach** (SGP):

Dit is natuurlijk in lijn met het debat dat we net gevoerd hebben. Ik zit wel even met de staatsrechtelijke variant waarin een dubbeldemissionair kabinet wordt gevraagd om met een grondwetswijziging te komen. Vindt mevrouw Bromet dat wenselijk?

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Na dit dubbeldemissionaire kabinet komt er een ander kabinet. Deze motie geldt ook voor alle volgende kabinetten. Ik hoop dat ze er gewoon mee aan de slag gaan, want anders hadden we vanavond net zo goed thuis kunnen blijven. We gaan dus gewoon door en we hopen dat als deze premier weg is, hij dit doorgeeft aan de volgende.

De heer **Flach** (SGP):

Prima. Mag ik uw motie dan zo beluisteren dat deze oproep eigenlijk via de oren van de minister-president gericht is aan het volgende kabinet?

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Nou, dat zou ik echt een diskwalificatie vinden van degene die hier nu het kabinet vertegenwoordigt. Hij zit er nu in vol ornaat. We weten alleen niet hoelang.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Bromet. Het woord is aan de heer Van den Brink voor zijn inbreng in tweede termijn namens het CDA.

De heer **Tijs van den Brink** (CDA):

Dank u wel, voorzitter. Ik dank de minister-president voor zijn antwoorden. Ik ben vooral mevrouw Bromet nog een antwoord op haar vraag schuldig. Ik vind het een sympathiek idee om van Ketikoti een jaarlijkse vrije dag te maken. Wij denken dat het kan helpen om onze geschiedenis beter te leren kennen. Maar we zijn een partij van de samenleving, dus we zouden het mooi vinden dat als er zoiets zou komen, dat ook vanuit de samenleving opkomt. Werkgevers en werknemers kunnen daar bijvoorbeeld afspraken over maken in cao's. De minister-president zei ook al: het is geen wettelijk recht. Maar als het uit de samenleving opkomt, dan zullen wij daar goed naar kijken.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Van den Brink. Het woord is aan de heer Eerdmans. Nee, hij ziet af van zijn tweede termijn. Dan nodig ik de heer Flach uit op het rostrum voor zijn tweede termijn namens de fractie van de SGP.

De heer **Flach** (SGP):

Voorzitter. Dank aan de minister-president voor de beantwoording van de vragen die ik in zijn richting heb gesteld. Ik zou willen afsluiten met de motie die ik al heb aangekondigd in de eerste termijn.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat inmiddels driemaal op rij problemen zijn ontstaan ten aanzien van de personen die zijn voorgedragen of aangewezen om in de formatie een opdracht uit te voeren;

overwegende dat het schadelijk is voor het aanzien van de Tweede Kamer als telkens ophef ontstaat over personen tijdens de formatie;

overwegende dat de Raad van State in 2023 in een voorlichting aan de Tweede Kamer aandacht vroeg voor de waarde van een vast ambt;

verzoekt het Presidium een wijziging van het Reglement van Orde aanhangig te maken die ertoe leidt dat de Koning verantwoordelijk is voor het aanwijzen van personen om een opdracht uit te voeren tijdens de kabinetsformatie,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Flach, De Kort, Vermeer, Tijs van den Brink en Bikker.

Zij krijgt nr. 9 (36800-I).

De heer Eerdmans (JA21):

Ik heb de motie gelezen. Ik kijk even naar de eerste overweging: "dat het schadelijk is voor het aanzien van de Tweede Kamer als telkens ophef ontstaat over personen tijdens de formatie". Maar wat betekent het als de Koning die rol overneemt? Dan kan het dus het koningshuis beschadigen. Als je dit omdraait, kan het probleem zich dus verplaatsen van de Kamer naar de Koning. Zitten we daar met elkaar op te wachten?

De heer Flach (SGP):

In theorie kan dat, meneer Eerdmans. In het verleden, toen onze voormalige vorstin koningin Beatrix dat deed, hebben we echter gezien dat het eigenlijk heel zorgvuldig gebeurde. Je ziet toch dat daar rust, stabiliteit en kennis over de jaren heen is. Daardoor gebeurden dat soort ongelukken eigenlijk niet. We hadden daardoor hier in de Kamer dus ook geen debatten waarin politiek leiders elkaar daar in allerlei toonaarden op moesten bevragen en de brokken van zo'n formatieproces moesten zien te lijmen. De rust, stabiliteit en onafhankelijkheid van het staatshoofd kan in dit proces dus van toegevoegde waarde zijn, zijn wij van mening.

De heer Eerdmans (JA21):

Ik denk toch dat de tijden wel veranderd zijn. In 2010 was het niet te bedenken dat privéappjes een rol zouden spelen tijdens een informatiefase. We spelen dan dus wel een beetje met dat risico. Daarnaast herinner ik me dat de Koning destijds de verkenning deed. Dat is volgens mij wat we toen hadden. Dan gingen we naar het paleis. De eerste ronde was dan van de Koning. Die liet zich informeren door de fractievoorzitters en een aantal vaste adviseurs. Hij kwam dan met het voorstel, ook ingefluisterd door partijen, denk ik, voor wie de eerste informateur werd. Dat is alleen

niet wat de heer Flach voorstelt. Althans, ik krijg hier niet duidelijk ... Eigenlijk vind ik vrij vaag wat nou het verzoek aan het Presidium is. Moet de Koning weer de verkenner worden? Of gaat de Koning een verkenner aanwijzen?

De heer **Flach** (SGP):

Dank voor de vraag, want dat geeft gelegenheid om dit enigszins uit te werken. De formulering is bewust gekozen zoals ze gekozen is. Je hoeft namelijk geen vast format neer te leggen. Het hoeft niet per se zoals het was ten tijde van koningin Beatrix. Er zijn ook andere varianten mogelijk. Wat we gezien hebben, is dat het van waarde kan zijn dat ons staatshoofd personen aanwijst en die een opdracht geeft om tot uitwerking te laten komen. Daar gaat vaak een lange fase van screening aan vooraf. De Koning heeft ook een hele staf ter beschikking die dat kan doen. Eigenlijk is de term "verkenner" pas ontstaan toen de Kamer er zelf over ging. In het verleden was er inderdaad het bezoek aan het paleis. Daar deden alle fractievoorzitters netjes hun verhaal. Vervolgens wees de koningin iemand aan die het verder moest begeleiden. Waarschijnlijk heette dat toen een "informatuur". Uiteindelijk moest het dan tot een kabinet komen via een formateur. We zouden prima kunnen kijken naar de vorm waarin dat kan, maar nu staat het Reglement van Orde het überhaupt niet toe. Door het Reglement aan te passen zijn er dus mogelijkheden om het aanwijzen van personen en het formuleren van een opdracht bij het staatshoofd neer te leggen. Je zou het een "verkenningfase" kunnen noemen.

De **voorzitter**:

Tot slot op dit punt.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Tot slot. Dit is heel interessant; het is een goeie discussie. Je zou nu toch bijna niet meer kunnen bedenken dat als er nu een informateur door D66 wordt aangewezen, dat ineens een PvdA'er zou worden? Dan zouden we met z'n allen toch best raar staan te kijken. Is dat wel wat de heer Flach bedoelt? Bedoelt hij dat als een partij uitgesproken de grootste wordt, de Koning met zijn adviseurs dan nog gaat over het aanwijzen van de informateur? Of is het toch het bekende verhaal dat de Koning ook ingefluisterd krijgt: doe maar deze persoon, want dat is degene die we het liefst zouden willen? Dan heb ik het even over de situatie waarin bijvoorbeeld één partij heel groot wordt. Denk aan de tijd van Rutte. Toen werd het volgens mij Uri Rosenthal. Dan zou je toch denken: het is ook wel logisch dat in ieder geval de grootste partij daar een flinke vinger in de pap heeft. Of zegt de heer Flach: nee, in dit voorstel zal het echt zo zijn dat de Koning zijn oren sluit en zelf naar aanleiding van alles wat hij gehoord heeft kijkt wie hij zal kiezen?

De heer **Flach** (SGP):

Dat zou kunnen als de Koning dat doet op basis van de gesprekken die hij heeft gevoerd met de fractievoorzitters. Als dat nodig is, zou hij dat kunnen doen. Maar ik kan me ook voorstellen dat de Koning daar verstandig mee omgaat, en dat, als een partij inderdaad met afstand gewonnen heeft, dat ook betekenis heeft voor degene die je daarin aanwijst.

Ik wil er nog één punt aan toevoegen. Het kan ook goed zijn voor het functioneren van de Kamer zelf. Nu zie je dat lijsttrekkers van partijen die soms vrij onverwacht, in de laatste week, een grote overwinning boeken — we hebben het al een paar keer gezien — vanaf dag één na de verkiezingen in een soort dubbelrol terecht komen

van toekomstig minister-president, degene die alles aan elkaar moet lijmen, degene die ook een informateur moet gaan aanzoeken en degene die een screening moet doen. Kortom: er komt heel veel op zo'n politieke partij af. Dat leidt dan tot heel veel politieke druk, terwijl je meer de rust in het proces zou moeten hebben om gewoon een frisse start te maken. Nu gaat er vaak heel veel aandacht uit naar het gedoe rondom een formatie en te weinig naar de inhoud. Wij zijn van mening dat door de positie van het staatshoofd juist ook de winnende partijen iets meer hun handen vrij hebben.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer Flach. Tot slot geef ik het woord aan mevrouw Beckerman. Zij is de laatste spreker van de zijde van de Kamer in de tweede termijn. Zij zal haar inbreng leveren namens de fractie van de SP.

Mevrouw **Beckerman** (SP):

Zeker, voorzitter. In deze tweede termijn dien ik alleen twee moties in.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er geen transparantie bestaat over het privévermogen van de leden van het Koninklijk Huis;

overwegende dat transparantie voor iedereen met een publieke functie noodzakelijk is om het vertrouwen van burgers te waarborgen;

verzoekt de regering met voorstellen te komen voor een transparantieverplichting over het vermogen van het Koninklijk Huis, naar voorbeeld van andere Europese monarchieën zoals Spanje,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Beckerman.

Zij krijgt nr. 10 (36800-I).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de A-component van de uitkering van de Koning stijgt op basis van de loonontwikkeling van de vicepresident van de Raad van State;

overwegende dat deze loonontwikkeling sneller verloopt dan de loonontwikkeling van de meeste Nederlanders;

verzoekt de regering de loonontwikkeling van de A-component van de uitkering van de Koning voortaan te baseren op de ontwikkeling van de cao-lonen, zoals vastgesteld door het CBS,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Beckerman.

Zij krijgt nr. 11 (36800-I).

Dank u wel. Ik schors de vergadering voor tien minuten, dus tot 19.45 uur. Daarna zullen we nog luisteren naar de beantwoording van de laatste gestelde vragen en de appreciatie van de zijde van het kabinet van de ingediende moties.

De vergadering wordt van 19.36 uur tot 19.46 uur geschorst.

De voorzitter:

Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de minister-president voor de tweede termijn van de zijde van het kabinet. De minister-president.

Termijn antwoord

Minister Schoof:

Voorzitter, dank. Ik had één vraag en vier moties.

De vraag, van mevrouw Belhirsch, ging over de communicatie over de nevenfuncties. De functies van de leden van het Koninklijk Huis worden gepubliceerd op de website van het Koninklijk Huis; dat weet u natuurlijk. Deze website is algemeen toegankelijk voor iedereen, maar het zou naar mijn oordeel niet passend zijn om deze functies te melden aan de Tweede Kamer. Dat klinkt misschien gek, maar door de functies te melden aan de Tweede Kamer wordt de suggestie gewekt dat het openbare belang bij de vervulling van deze functies per definitie zou worden geraakt en de ministeriële verantwoordelijkheid geactiveerd zou moeten worden. Bovendien worden de functies door het expliciet melden aan de Kamer ook onderdeel van het debat. Dat is de reden waarom wij geen wijziging van de procedure voorstaan.

Voorzitter. Dan de moties.

De motie op stuk nr. 8, van mevrouw Bromet, gaat over een grondwetswijziging. Ik heb op basis van deze motie overigens nog geen duidelijkheid over de vraag of u bruterij wenst. U wilt wel een grondwetswijziging — daar bent u helder over — maar moet ik dat dan verstaan in termen van bruterij of gaat u voor een halvering van het inkomen? Dan zou overigens het financieel statuut volstaan. Ik zit dus nog steeds even te zoeken, maar dat neemt niet weg dat er, ook gelet op het debat en de andere redenen die ik heb genoemd, voor dit kabinet in ieder geval geen reden is om hieraan te beginnen. Daarom ontraden we de motie.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb aangeboden om de motie aan te passen om het duidelijk te maken, en de premier geeft aan dat het hem nog steeds niet duidelijk is. Hij heeft het over het verschil tussen bruterij en halvering van het inkomen. Ik zou daar graag wat meer uitleg over willen hebben.

Minister **Schoof**:

Ik heb dat in mijn bijdrage al kort gedaan, maar bruterië ... Nee, laat ik beginnen bij de halvering van het inkomen. Als je gewoon het inkomen wil halveren, volstaat een wijziging van het financieel statuut. Dan heb je ook geen grondwetswijziging nodig. Als je bruterië wil, dan heb je een wijziging van de Grondwet, van het financieel statuut en vervolgens nog van de fiscale wetten nodig. Dat is een hele riedel en een enorm tijdsbeslag. Dat leidt ertoe dat het inkomen van de Koning hetzelfde blijft en we wel meer uitgeven maar dat via de belasting dan weer terughalen.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb hier dus geformuleerd dat wij een grondwetswijziging willen. Dat gaat dan over die bruterië en dus niet over de halvering van het inkomen, want daar is geen grondwetswijziging voor nodig. Volgens mij is dat dus nu duidelijk.

Minister **Schoof**:

Helder. Dank voor deze helderheid. Ik denk dat dat ook voor de Kamer helder is, want ook vorig jaar was er steeds onduidelijkheid over welke lijn zou moeten worden gekozen. Ik heb uitgelegd welke stappen we allemaal moeten doorlopen. Naar het oordeel van het kabinet zijn dat allemaal stappen die de facto weliswaar symbolisch van aard zijn, maar die zich niet verhouden tot de hoeveelheid werk die erin zit. Als de motie wordt aangenomen, wordt die natuurlijk opgepakt door het kabinet en ongetwijfeld ook door mijn opvolger.

De **voorzitter**:

Maar mevrouw Bromet lijkt te impliceren dat de verwijzing naar een grondwetswijziging zegt dat het gaat om bruterië van het inkomen. Leidt dat tot een andere appreciatie van de motie?

Minister **Schoof**:

Nee.

De **voorzitter**:

Daarmee is de motie op stuk nr. 8 nog steeds ontraden. Tot slot, mevrouw Bromet.

Mevrouw **Bromet** (GroenLinks-PvdA):

Ik zal overwegen om het woord "bruterië" op te nemen als dat voor het kabinet duidelijker is. Ik zou ook willen zeggen: er is al een motie aangenomen. Het kabinet kan dus nu net doen alsof deze motie het allemaal veel ingewikkelder maakt, maar ik zou ook wel hopen dat het kabinet de wens van de Kamer respecteert. Wij hebben dit debat maar één keer per jaar. Als we elk jaar moeten vragen hoe het ervoor staat en achtereenvolgende premiers dan steeds zeggen "moeilijk, moeilijk, moeilijk", dan kan ik de volgende keer ook beter thuisblijven.

Minister **Schoof**:

Dat zou ik noch de volgende premier noch een Kamerlid toewensen, want ik denk dat we altijd het debat met elkaar moeten blijven voeren. Vorig jaar hebben we dit debat inderdaad ook gevoerd, maar was er grote onduidelijkheid en kon de Kamer uiteindelijk ook niet tot overeenstemming komen over de vraag of het over bruterië of over halvering van het inkomen ging. Dat was echt een fors onderdeel van het debat. Daar ging het een groot gedeelte van het debat over. Vandaar dat ik wel blij ben met de helderheid die nu in deze motie wordt gegeven.

Voorzitter, de motie blijft ontraden.

De voorzitter:

Daarmee blijft, ongeacht de formulering, de appreciatie "ontraden" op de motie op stuk nr. 8 overeind?

Minister Schoof:

Ja.

De motie op stuk nr. 9 is niet aan mij. Die is aan het Presidium.

De voorzitter:

Ja.

Minister Schoof:

Ik onthoud mij van commentaar daarover.

De voorzitter:

De motie op stuk nr. 10.

Minister Schoof:

De motie op stuk nr. 10, over de transparantieplichting, krijgt het oordeel ontraden. Ik verwijs naar het debat waarin ik al gewezen heb op de grondwetsartikelen 10 en 41.

De motie op stuk nr. 11 over het indexeren van de loonontwikkeling van de A-component van de uitkering ontraad ik. Dat is een wijziging van de CAO Rijk naar een gemiddelde cao. Daarvoor moeten we met een tweederdemeerderheid het financieel statuut gaan wijzigen. Ontraden.

De voorzitter:

Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de tweede termijn van de zijde van het kabinet en dus aan het einde van de behandeling van de begrotingen Algemene Zaken en de Koning.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter:

Over de ingediende moties zal dinsdag gestemd worden en over de begrotingen pas na de behandeling van alle andere begrotingen.

Ik wil de minister-president van harte bedanken voor zijn aanwezigheid, de beantwoording van de gestelde vragen en het gevoerde debat. Ik dank de aanwezige Kamerleden en de collega's van de Kamerorganisatie. Ik sluit de vergadering van 9 december 2025.

Sluiting

Sluiting 19.52 uur.